Aktivna rizična ponašanja djece u vrtiću i načini provođenja vremena djeteta u obitelji

Krnjus, Ana

Master's thesis / Diplomski rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Rijeci, Sveučilište u Rijeci, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:189:696298

Rights / Prava: In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.

Download date / Datum preuzimanja: **2024-03-28**

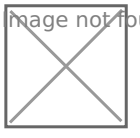

Repository / Repozitorij:

Repository of the University of Rijeka, Faculty of Teacher Education - FTERI Repository

Image not found or type unknown

SVEUČILIŠTE U RIJECI

UČITELJSKI FAKULTET U RIJECI

ANA KRNJUS

AKTIVNA RIZIČNA PONAŠANJA DJECE U VRTIĆU I NAČINI PROVOĐENJA VREMENA DJETETA U OBITELJI

DIPLOMSKI RAD

Rijeka, 2021.

SVEUČILIŠTE U RIJECI

UČITELJSKI FAKULTET U RIJECI

DIPLOMSKI SVEUČILIŠNI STUDIJ RANOG I PREDŠKOLSKOG ODGOJA I OBRAZOVANJA

AKTIVNA RIZIČNA PONAŠANJA DJECE U VRTIĆU I NAČINI PROVOĐENJA VREMENA DJETETA U OBITELJI

DIPLOMSKI RAD

Predmet: Osnaživanje roditelja djece s posebnim potrebama

Mentor: izv. prof. dr. sc. Nataša Vlah

Student: Ana Krnjus

Matični broj: 0303048083

U Rijeci, veljača 2021.

Zahvaljujem se mentorici izv. prof. dr. sc. Nataši Vlah na ukazanom povjerenju, trudu, vremenu, podršci i pomoći pri izradi diplomskog rada. Zahvaljujem se djelatnicima Učiteljskog fakulteta na pruženu znanju, iskustvu i radosti poučavanja i učenja tijekom studija.

Zahvaljujem se magistri edukacije hrvatskog jezika i književnosti Sari Sinčić na lektoriranju diplomskoga rada.

Zahvaljujem se Dječjem vrtiću Višnjan i Dječjem vrtiću Olga Ban Pazin na izdvojenom vremenu i spremnosti na suradnju.

Hvala mojim prijateljima koji su uljepšali tijek mog studiranja. Najveće hvala mojoj obitelji na nezamjenjivoj ljubavi i pruženoj potpori. Hvala vam što ste bili uz mene u svim životnim okolnostima, ovakvu obitelj se samo može poželjeti!

Marinu, mom najvećem osloncu, hvala što postoji. Bez njega bi sve ovo bilo nemoguće!

Izjava o akademskoj čestitosti

Izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da sam diplomski rad izradila samostalno, uz preporuke i savjetovanje s mentoricom. U izradi rada pridržavala sam se Uputa za izradu završnog rada i poštivala odredbe Etičkog kodeksa za studente/studentice Sveučilišta u Rijeci o akademskom poštenju.

Vlastoručni potpis:

Ana Krnjus

SAŽETAK

Temeljni cilj rada bio je analizirati odnose između nekih aktivnih rizičnih problema u ponašanju djece rane i predškolske dobi u vrtiću i načine provođenja vremena djece kada su sa svojim roditeljima.

Istraživanje se provelo u dva naselja Istarske županije, Višnjanu i Tinjanu, s uzorkom od 60 ispitanika. Ispitanici su bila djeca (N=60; M=36, Ž=24, AS=4,9, SD=1,16) koja pohađaju dječje vrtiće u navedenim gradovima i njihovi su roditelji dali informirani pristanak za sudjelovanje u istraživanju. Odgojiteljice (N=10; M=0, Ž=10, AS=31,7, SD=9,32) su procjenjivale aktivne rizične probleme u ponašanju djece dok su roditelji izvještavali o načinu provođenja vremena djeteta dok je sa svojom obitelji. U svrhu prikupljanja podataka korišten je *Upitnik o kineziološkim načinima provođenja vremena djeteta kada je s obitelji*, *Upitnik o vremenu provedenom ispred monitora kada je s obitelji* i *Skala socijalne kompetencije i evaluacije ponašanja za predškolce* (La Franiere i Dumas, 1995).

Rezultati istraživanja pokazali su kako uglavnom, gledajući na pojedinim česticama skale aktivnih rizičnih ponašanja kod djece u vrtiću, ne postoji povezanost između načina provođenja vremena u bilo kojem obliku kineziloških aktivnosti s pojavom nekih aktivnih rizičnih problema ponašanja kod djece rane i predškolske dobi.

Dobivene implikacije je potrebno dalje istraživati s većim uzorkom ispitanika i uz provjeru drugih relevantnih varijabli, kako bi se u praksi moglo ponuditi elemente savjetodavnog rada roditeljima djece s rizičnim ponašanjima u vrtiću.

Ključne riječi: aktivna rizična ponašanja, odgojitelji, roditelji, SKEP

SUMMARY

The basic aim of the paper was to analyze the relationship between some active risk problems in the behavior of early and preschool children in kindergarten and ways of spending children's time when they are with their parents.

The research was conducted in two cities of the Istrian County, Višnjan and Tinjan, with a sample of 60 respondents. Respondents were children (N=60; M=36, F=24, AM=4,9, SD=1,16) attending kindergartens in these cities and their parents gave informed consent to participate in the study. Kindergarten teachers (N=10; M=0, F=10, AM=31,7, SD=9,32) assessed active risk problems in children's behavior while parents reported on how the child spent time while they are with their families. For the purpose of data collection, the Questionnaire on Kinesiological Ways of Spending Time with the Family, the Questionnaire on Time Spent in Front of the Monitor with the Family and the Scale of Social Competences and Behavioral Assessment for Preschoolers were used (La Franiere i Dumas, 1995).

The results of the research showed that, looking at the individual particles of the scale of active risk behaviors of children in kindergarten, there is no connection between the way of spending time in any form of kinesiological activity with the occurrence of some active risk behaviors in children of early and preschool age. The obtained implications need to be further researched with larger sample of respondents and with the verification of other relevant variables in order to be able to offer in practice elements of counseling work to parents of children with risky behaviors in kindergarten.

Key words: active risk behaviors, kindergarten teacher, parents, SKEP

SADRŽAJ

1. UVOD....1
2. RIZIČNA PONAŠANJA DJECE U VRTIĆU....2
2.1. Definiranje pojma i klasifikacije....2
2.2. Aktivni problemi u ponašanju djece u vrtiću....3
2.2.1. Pasivni rizični problemi u ranoj dječjoj dobi....4
2.2.2. Aktivni problemi u ranoj dječjoj dobi....5
2.3. Prevencija rizičnih ponašanja....8
3. OBITELJ I DIJETE U PROVOĐENJU ZAJEDNIČKOG VREMENA....12
3.1. Kineziološki načini provođenja zajedničkog vremena....15
3.2. Mediji i provođenje zajedničkog vremena....18
4. SVRHA, CILJ I HIPOTEZA ISTRAŽIVANJA....22
4.1. Svrha istraživanja....22
4.2. Cilj i hipoteze istraživanja....22
5. METODA ISTRAŽIVANJA....23
5.1. Uzorak ispitanika....23
5.1.1. Odgojitelji....24
5.1.2. Djeca....25
5.2. Mjerni instrumenti....26
5.2.1. Mjerni instrument – Upitnik o kineziološkim načinima provođenja vremena djeteta kada je s obitelji....27
5.2.2. Mjerni instrument - Upitnik o vremenu provedenom ispred monitora kada je s obitelji....27
5.2.3. Mjerni instrument - SKEP....28
5.3. Prikupljanje podataka....29
5.4. Obrada podataka....29
6. REZULTATI....30

7. RASPRAVA 44
7.1. Verifikacija hipoteza 44
7.1.1. Prva hipoteza 44
7.1.2. Druga hipoteza 45
7.1.3. Treća hipoteza 46
7.2. Ograničenja istraživanja i preporuke za buduća istraživanja 47
7.3. Implikacije za praksu 47
8. ZAKLJUČAK 48
9. LITERATURA 49
POPIS TABLICA 55
POPIS SLIKA 57

1. UVOD

Suvremena tehnologija i sjedilački način života omogućava ljudima rješavanje obaveza i brže snalaženje, no time je, također, uskraćeno vrijeme za svakodnevnu minimalnu tjelesnu aktivnost (Petrić, Holik, Blažević i Vincetić, 2019). Današnji svijet bio bi teško zamisliv bez uređaja kao što su televizori, tableti, mobiteli i slično. Od samog nastanka bežičnog prijenosa informacija mediji se šire nezaustavljivo. Mediji mogu imati pozitivan i negativan utjecaj kako na odrasle tako i na djecu ,ovisno o njihovoj uporabi.. Ako su roditelji svjesni pozitivnih i negativnih strana medija, sama izloženost djece medijima može imati pozitivne rezultate. U nastavku ovog rada elaborirat će se dostupna literatura o tome kako djeca koriste medije, kako brojni roditelji ne razgovaraju dovoljno sa svojom djecom što omogućava medijima da nekontrolirano utječu, šire propagande i na kraju, kontrolaju i oblikuju dijete od najranije dobi.

Vrtić je, kao odgojno-obrazovna ustanova, uz obiteljsko okruženje, jedno od ključnih okruženja za socijalizaciju djeteta. U tim okruženjima međusobno se manifestira naučeno, kako dobro tako i loše, što utječe na manifestaciju rizičnih ponašanja. Manifestirana rizična ponašanja, koja se pojavljuju u predškolsko doba, mogu dovesti do ozbiljnijih problema u adolescentskoj dobi. Iz navedenih tvrdnji možemo zaključiti kako je upravo predškolsko razdoblje ključno i najutjecajnije razdoblje za prevenciju i ranu intervenciju (Vlah, Mirosavljević i Katić, 2018).

Kada je riječ o aktivnim rizičnim ponašanjima, može se reći kako su to nedovoljno kontrolirana ponašanja. Uključuju izražena ponašanja prema drugima te zbog svoje složenosti, ako se kasno otkriju, mogu prerasti u ponašanja koja su iznimno opasna za pojedinca i za njegovu okolinu.

Ovim radom želi se analizirati odnose između aktivnih rizičnih ponašanja djece rane i predškolske dobi u vrtiću i načina provođenja vremena djece kada su sa svojim obiteljima.

2. RIZIČNA PONAŠANJA DJECE U VRTIĆU

U ovom poglavlju prikazat će se teorijska određenja termina rizična ponašanja djece i njihova klasifikacija. Nadalje, objasnit će se tko sve može sudjelovati u prevenciji rizičnih ponašanja te zašto je važna kontinuirana suradnja obitelji, vrtića i lokalne zajednice.

2.1. Definiranje pojma i klasifikacije

U fokusu ovog rada su rizična ponašanja djece koja su uvijek aktualni društveni problem. U skladu s time Bouillet i Uzelac (2007) i Vlah, Mirosavljević i Katić (2018) govore o problemima prilikom definiranja i klasificiranja problema u ponašanju. Zrilić i Šimurina (2017) navode kako poremećaji u ponašanju obuhvaćaju ponašanje koje je opasno za samog pojedinca i njegovo okruženje te je za takvo ponašanje potrebna stručna pomoć. Bouillet i Uzelac (2007) rizično ponašanje djece definiraju kao ponašanje kod kojega se povećava vjerojatnost specifičnog neželjenog rezultata, a ti rezultati imaju negativne posljedice na osobu. Samim time, osoba koja manifestira takvo ponašanje nepovoljno djeluje na njezin daljnji psihosocijalni razvoj. Termini poput „rizična ponašanja“ ili „djeca i mladi u riziku“ sve se češće mogu primijetiti kod opisivanja djece i mladih koji su suočeni s nedaćama koje utječu na pozitivan razvoj i nisu u skladu s društvenim standardima (Bouillet i Uzelac, 2007). Prema Vlah, Mirosavljević iKatić (2018), termin „rizična ponašanja“ odnosi se na djecu koja su rizična za razvoj nekih ozbiljnijih poremećaja u ponašanju. Ta se ponašanja najčešće pojavljuju u predškolskoj dobi kada se pokazuju kao jedan od najsnažnijih prediktora ozbiljnijih problema u ponašanju u kasnijoj dobi. Za prevenciju aktivnih rizičnih ponašanja i pravovremeno djelovanje najvažnija je predškolska dob, jer su djeca u toj dobi najpodložnija promjenama. Međutim, u to doba dječji je razvoj veoma dinamičan te je teško govoriti o poremećajima u ponašanju. Ipak, mogu se uočiti ponašanja koja nisu u skladu s ponašanjima djece iste dobi (Bouillet, 2010).

Bouillet i Uzelac (2007) ističu kako svako ponašanje koje bi se nazvalo rizičnim mora zadovoljiti određene kriterije:

- trajanje poremećaja- odstupanje traje kroz dulji vremenski period (od tri do šest mjeseci i dulje) ili ako nastane nagla promjena u ponašanju
- intenzitet poremećaja-težina poremećaja, gdje se spominju blagi, umjereni i teški poremećaji, odnosno umjerena i vrlo visoka rizičnost

- prisutnost poremećaja u određenoj sredini- pri čemu su opasniji i teži poremećaji koji se pojavljuju u više različitih sredina (npr. obitelj, škola, društvo vršnjaka)
- prisutnost većeg broja različitih poremećaja- poremećaji se intenziviraju i pojavljuju se novi oblici, ako se ne intervenira
- socijalni ili kulturni kriterij-poremećaj se ne procjenjuje na isti način u različitim sredinama ili za različiti spol ili dob i dr.
- hitnost intervencije
- prethodne intervencije i njihovi rezultati.

Vlah i sur. (2014) navode kategoričke klasifikacije poput Dijagnostički i statistički priručnik mentalnih poremećaja, 5. izdanje (DSM-5) i Međunarodna klasifikacija bolesti i srodnih zdravstvenih problema (MKB-10). Njihovim klasifikacijama daju se kriteriji za procjenu problema u ponašanju na temelju fenomenološkog opisa. Temeljem analiza DSM-5 i MKB-10 dobila se grupacija poremećaja prema aktivnim i pasivnim čimbenicima o kojima govori i Brajša-Žganec (2003), odnosno o eksternaliziranim (aktivnim) i internaliziranim (pasivnim) rizičnim ponašanjima. Ponašanja koja se manifestiraju kao vanjska i unutarnja te su često povezana i javljaju se zajedno. Vlah i sur. (2014) predlažu upotrebu klasifikacije pod nazivom „Dijagnostička klasifikacija mentalnog zdravlja i poremećaja u razvoju dojenčadi i ranog djetinjstva“ jer se njome uzima u obzir društveni kontekst.

2.2. Aktivni problemi u ponašanju djece u vrtiću

S obzirom na prijašnju podjelu spomenutih autora u daljnjem tijeku rada opisat će se obje podjele (aktivna i pasivna rizična ponašanja), no kako je uži interes rada usmjeren na aktivna rizična ponašanja u predškolskoj dobi više će se prostora posvetiti elaboraciji postojećih istraživanja o aktivnim rizičnim ponašanjima općenito.

2.2.1. Pasivni rizični problemi u ranoj dječjoj dobi

Bouillet i Uzelac (2007) pasivna rizična ponašanja definiraju kao ponašanja koja karakterizira pretjerana kontrola i usmjerenost prema sebi, kao što su plašljivost, povučenost, potištenost, nemarnost i lijenost (Brajša-Žganec, 2003). Djeca s ovim oblikom poremećaja udaljavaju se od svijeta, povlače se u sebe i postaju usamljena i nezamijećena u svom okruženju (Koller-Trbović, 2004). Internalizacijske probleme dječja okolina teže uočava i manje su dostupni za promatranje jer se javljaju u djetetu, a pojavljuju se dosta često i to do šesnaeste godine života te otprilike 15% djece ima iskustvo emocionalnog poremećaja (Costello, Mustillo, Erkaneli, Keeler i Angold, 2003, prema Maglica-Jerković, 2014). Lebedina-Manzoni (2007) navodi kako su simptomi internaliziranog rizičnog ponašanja slični simptomima anksioznosti i depresiji odraslih osoba. Također, navodi tri najčešća problema koja su prisutna u djetetu, od kojih se ističu:

- strahovi (izražava se kroz uznemirenost, napetost, plač, nesanicu)
- socijalna povučenost (izražava se kroz plakanje, izbjegavanje, zamuckivanje)
- depresivnost (najčešći poremećaj današnjice koji se manifestira kroz neraspoloženje, žalost i utučenost).

Plašljivost odnosno strah kao osnovna ljudska emocija, pripada tipičnoj pojavi kod djece u predškolskoj dobi. Vulić-Prtorić (2002) dječje strahove definira kao reakcije na percipiranu prijetnju koje uključuju izbjegavanje te prijeteće situacije ili objekta, subjektivni osjećaj nelagode i fiziološke promjene. Ukoliko se razina straha s vremenom povećava i on postaje dugotrajan može prerasti u ozbiljna rizična ponašanja (Vlah i sur., 2014). Stoga je neophodno da okolina razumije narav i prolaznost dječjih strahova kako bi u normalnim uvjetima dijete kroz svoje strahove postalo sve zrelije i ne poremeti normalni proces strahovanja (Enullat, 2010). U svom istraživanju Tatalović Vorkapić (2014) ispituje strahove o kojima su studenti preddiplomskog studija Rani i predškolski odgoj i obrazovanje (N=86) izvijestili da su ih doživjeli tijekom predškolske dobi. Rezultati su pokazali da je među najčešćim strahovima koji su studenti doživjeli tijekom predškolskog perioda onaj pod nazivom „Strah da će se nešto loše dogoditi osobama koje dijete voli“ , a riječ je o čak 60 studenata. Navedeni strah pripada kategoriji „Straha od gubitka dragih osoba“, a prethodna istraživanja i teorijske osnove ukazuju na njegovo postojanje kod svih dobnih skupina, a kada govorimo o spolnim razlikama najčešće se javlja kod djevojčica (Vulić-Prtorić, 2002, prema Tatalović, Vorkapić, 2014).

Povučenost se, kod djece predškolske dobi, manifestira tako da je dijete uglavnom usamljeno, izolirano i previše mašta (Poredski 2015, prema Klarin i sur., 2018). Povučena se djeca u igri s vršnjacima često osjećaju nezadovoljno, odlaze iz trenutne igre i nemaju stalne prijatelje (Vlah i sur., 2014). Povučenost se povezuje s načinom provođenja vremena s djecom. Kod one djeca koja vrijeme unutar kuće provode s roditeljima postoji veća mogućnost socijalne povučenosti od one djece koja vrijeme s roditeljima provode u vanjskim aktivnostima (Lebedina, Manzoni, 2010).

Potištenost je jedno od rizičnih ponašanja djece predškolske dobi, no može dovesti i do depresije ukoliko ga se ne prevenira (Bouillet i Uzelac, 2007). *Depresivnost* se javlja kod djece koja su dugoročno i učestalo nezainteresirana za uobičajene aktivnosti te iskazuju emocije poput žalosti i tuge. Sve je to popraćeno problemima sa spavanjem te gubitkom samopouzdanja, koncentracije i apetita. Broj djece koja imaju problema s depresijom u porastu je tijekom razdoblja adolescencije (Nikolić i Marangunić 2004, prema Klarini sur., 2018).

Pasivna rizična ponašanja kod djece predškolske dobi važan su prediktor ishoda za budućnost, no zbog teže prepoznatljivosti velik je broj djece kasno identificiran, a posljedice su vidljive u odrasloj dobi. Što bolja prognoza i ishodi, iziskuju pravovremene reakcije i uključivanje djece u preventivne programe te jačanje zaštitnih čimbenika (Novak i Bašić, 2008).

2.2.2. Aktivni problemi u ranoj dječjoj dobi

Aktivna rizična ponašanja opisuju se kao ponašanja koja izazivaju probleme djetetovoj okolini. Dijete svojim ponašanjem pokazuje otpor prema autoritetu, roditelju ili odgajatelju, ali i prema vršnjacima (Bouillet i Uzelac, 2007). Takva ponašanja povezana su s dječjom nesposobnosti izražavanja i reguliranja emocija, ponašanjima koji se mogu manifestirati kroz poremećaje pažnje, motivacije, izražavanja emocija i slično. Mihić i Bašić (2008) u ovu skupinu problema ubrajaju subskale delinkventnog ponašanja i agresivnosti - impulzivnost, hiperaktivnost, nepažnju, neposlušnost, suprotstavljanje, nepokornost, negativističko ponašanje, agresivnost, destruktivnost te delinkvenciju. Žižak i sur. (2004, prema Mihić i Bašić, 2008) u eksternalizirane oblike poremećaja u ponašanju svrstavaju i svađe, bacanje stvari, izderavanje, okrivljavanje drugoga, laganje, izazivanje i nepoštivanje autoriteta, kršenje pravila te odgovaranje. Takva ponašanja čine relativno najveći udio antisocijalnoga ponašanja te mogu poslužiti i kao indikatori rizika za razvoj kasnijeg delinkventnog ponašanja

tvrde Nikčević-Milković i Rupčić (2014). Djeca s takvim ponašanjem žele ignorirati i izbjegavati zahtjeve roditelja ili odgajatelja, nisu spremni na kompromise, a mogu i namjerno takvim ponašanjem ispitivati granice autoriteta (Bouillet i Uzelac, 2007). Takvo ponašanje može biti uzrokovano odgojnim stilom ili načinom kakvim pristupamo mi kao odgajatelji prema djetetu. Popustljivost, nejedinstvenost u postavljanju zahtjeva, postavljanje visokih zahtjeva ili neodlučnost neki su od razloga zbog kojih može doći do pojave eksternaliziranih oblika ponašanja (Vodak i Šulc, 1966, prema Bouillet i Uzelac, 2017). Pri tome dijete ne može zadovoljiti visoke zahtjeve autoriteta, ima preveliku slobodu, odnosno autoritet ne postavlja nikakve granice djetetu, postavljaju se suprotni zahtjevi dvaju odgajatelja ili roditelja ili su odgajatelji nejedinstveni pa se ne mogu dogovoriti oko odgojnih zadaća djeteta.

Bouillet i Uzelac (2007) opisuju dublju problematiku samih oblika eksternaliziranih ponašanja poput *nedisciplinirano*sti koja obuhvaća manifestacije ponašanja koje su povezane s nepriznavanjem odgojnog autoriteta ili uz aktivno suprotstavljanju autoritetu. Takav oblik ponašanja karakterizira tvrdoglavost, otpor zapovijedima, nespremnost na kompromise, popuštanje ili pregovore s odraslima ili vršnjacima. Ukoliko dijete zaključi da je izloženo bezrazložnim ili nerealnim zahtjevima, prestat će poštivati odrasle i slijediti njihove upute. Isti autori naglašavaju važnost stjecanja povjerenja kod djeteta. Dijete treba što češće iskusiti prirodne posljedice svoga ponašanja, što iziskuje strpljivost i dosljednost odgojitelja, ali i sposobnost nedirektivnog vođenja. Isti autori navode *suprotstavljanje i prkos* kao krajnju granicu nedisciplinirano ponašanja. Takvo ponašanje je dio razvojne faze kada dijete formira svijest o sebi pa se samim time odupire zahtjevima odraslih (Bašić i sur., 2005). Ukoliko se takvo ponašanje manifestira duže vrijeme tada se ne svrstava u ponašanja tipičnog razvoja, već u rizična ponašanja i smatra se najčešćim rizičnim ponašanjem. Postotak takvog ponašanja kod djece predškolske dobi iznosi 4,4 do 9,5%. Ovakvo ponašanje može biti povremene ili stalno, također može biti i otvoreno (tuča) i prikriveno (noćne more, mokrenje u krevet) (Bufferd i sur 2011, prema Vlah i sur., 2014).

Prvi oblici *laganja* pojavljuju se između četvrte i pete godine. Djeca lažu radi postizanja željenog cilja, prikrivanja, izbjegavanja kazne i slično. Nagomilavanje etioloških činitelja koji dovode do laganja u nekim okruženjima može biti toliko intenzivno da dijete gotovo neprekidno laže. Uvijek je riječ o sredini oskudne odgojne vrijednosti u kojoj se laganje nije korigiralo, u kojoj se nije reagiralo na laž i u kojoj, po pravilu, izostaju pozitivni odgojni utjecaji (Bouillet i Uzelac, 2007). Posrijedi su sredine u kojima se kumuliraju etiološki činitelji rizika, u kojima nije moguće usvojiti mjerila za vlastite postupke, koje su bremenite lošim primjerima. U takvim je okolnostima laž samo jedan oblik manifestacije

odgojne zapuštenosti i nepovoljnih uvjeta razvoja. Laniado i Pietra (2008) navode kako bi odrasli trebali reagirati na djetetove laži i usmjeravati ih na istinu dok Bouillet i Uzelac (2007) govore kako protiv dječjih zabluda i neistina ne treba ništa poduzimati zato što su to normalne pojave koje s intelektualnim razvojem nestaju same po sebi.

Agresivno ponašanje kod djece obuhvaća širok spektar ponašanja sa zajedničkim obilježjem namjernog oštećivanja ili ozljeđivanja drugih osoba ili stvari i namjerom nanošenja štete (Vlah i sur., 2014) i predstavlja jedan od uobičajenih problema socijalizacije (Brajša-Žganec, 2003). Karakterizira ponašanja verbalne i/ili fizičke agresije uz pomanjkanje moralne svijesti i smanjene brige za potrebe drugih, kao i nepridržavanje pravila. Počinje se manifestirati u vrlo ranoj dobi djeteta. Dijete čak i prije prve godine ima dovoljno razvijene osobine potrebne za agresivno ponašanje pa se neke reakcije već u toj dobi smatraju agresivnošću. Agresivno ponašanje uvijek ima uzrok, koji je važno znati i razumjeti i koji ne mora uvijek biti isti. Često je motivirano bijesom, koji je u predškolskoj dobi uzrokovan frustracijom u hranjenju, spavanju, primanju pažnje i dijeljenju predmeta s drugima (Vlah i sur., 2014). Žužul (1989, prema Bouillet i Uzelac, 2007) navodi četiri oblika dječje agresivnosti: *instrumentalna ili specifična agresija* koja je usmjerena dobivanju ili zadržavanju određenih objekata ili pozicija, *hostilna ili „zadirkujuća" agresija* koja je usmjerena prema provociranju ili ozljeđivanju drugih osoba, *defenzivna ili reaktivna agresija* koja je izazvana reakcijom drugih i *agresivna igra* koja uključuje nanošenje ozljede drugima. Važno je pokazati da agresivno ponašanje nije dopušteno i da se ne tolerira te dogovoriti jasna pravila ponašanja i dosljedno inzistirati na njihovu poštovanju, no također je važno takvim osobama pomoći da promijene stav prema vlastitom okruženju (Bouillet i Uzelac, 2007).

Lebedina-Manzoni (2007), Sekušak-Gelešev (2005, prema Bouillet i Uzelac, 2007) poremećaj s deficitom pažnje i hiperaktivnost ili ADHD *(*eng. *Attention Deficit Hyperactivity Disorder)* definiraju kao razvojni poremećaj u kojem se nedostatak inhibicije ponašanja očituje kao poremećaj pažnje, hiperaktivnost i impulzivnost, a posljedica su promjene u biokemijskim funkcijama mozga. DSM-IV-TR (2000) (prema Kudek Mirošević i Opić, 2010) navode simptome pojedinih neodgovarajućih stupnjeva ADHA-a. Djeca sa simptomima *poremećaja pažnje,* izostavljaju detalje, zaboravljaju stvari i često se prebacuju s jedne aktivnosti na drugu, a da pri tom niti jednu ne završe, svaka sitnica im može odvući pažnju, teže se koncentriraju na jednu stvar, rade ono u čemu uživaju, čini se da ne slušaju kad im se govori, teže slijede upute itd. Djeca koja imaju simptome *hiperaktivnosti* ne mogu mirno sjediti za stolom, dodiruju sve što vide ili se s time igraju, stalno su u pokretu, često trče dok djeca koja imaju simptome *impulzivnosti* iskazuju nestrpljivost, neprimjereno komentiranje,

pokazivanje emocija bez ograničenja i često prekidaju razgovor ili druge aktivnosti. Dijete se susreće s poteškoćama kada pažnju pokušava usmjeriti na zadatak tijekom dovoljno dugog razdoblja ili kada je uključeno u nesvrhovitu i pretjeranu aktivnost. Hiperaktivnost je važno primijetiti u ranoj dobi i preventivno djelovati, odnosno, razviti osjećaj prihvaćanja i pomoći djetetu da nauči funkcionirati u različitim socijalnim okruženjima, jer i oni imaju već spomenute potrebe, iako se njihovo ponašanje razlikuje od ponašanja većine njihovih vršnjaka (Bouillet i Uzelac, 2007).

Različita rizična ponašanja djece predškolske dobi, bilo da se radi o aktivnim ili pasivnim rizičnim ponašanjima, indikatori su koji zahtijevaju veće angažiranje roditelja, odgojitelja i svih društvenih čimbenika, posebice njihovu učestalu suradnju (Zrilić i Šimurina, 2017), što će se pomnije objasniti u nastavku rada.

2.3.Prevencija rizičnih ponašanja

Riječ *prevencija* podrazumijeva čin, postupak ili ukupnost radnji koje se poduzimaju da se nešto spriječi (Hrvatski jezični portal, 2006). Govoreći o djeci predškolske dobi pod pojmom prevencija misli se na ulaganje u kvalitetu života djeteta tijekom njegova boravka u vrtiću (Đuranović i Opić, 2013). U nastavku ovog potpoglavlja govorit će se o prevencijama rizičnih ponašanja u obitelji, vrtiću i lokalnoj zajednici.

Primarna socijalizacija djeteta odvija se u obitelji, gdje dijete stječe prva znanja i navike, a kao takva može imati veliki utjecaj na razvoj rizičnih ponašanja kod djece. Maricel (2013) govori o roditeljima koji se često suočavaju s brojnim preprekama u učenju djece poželjnom ponašanju. Brajša-Žganec (2002, prema Ferić i sur., 2008) dodaje kako su rizična ponašanja djece povezana s nedovoljnim provođenjem vremena s djecom te nezainteresiranošću za aktivnosti u koje je dijete uključeno s vršnjacima te kao najvažniji čimbenik za uključivanje djece u rizična ponašanja navode nedostatak roditeljskog nadzora. Ljubetić (2001) navodi nekoliko činjenica koje mogu roditeljima pomoći kod ranog otkrivanja rizičnih ponašanja, neke od njih su: procjena djeteta u svakodnevnim situacijama poput hranjenja, igre, komunikacije, higijenskih navika i slično, ponašanje vršnjaka i međusobna uspoređivanja njihovih reakcija i ponašanja, mogućnost objektivinijih procjena roditelja te moguća odstupanja djeteta, razmjena mišljenja i iskustava s roditeljima sličnih dvojbi, objektivnija procjena djetetova razvoja i mogućih odstupanja prema informacijama dobivenih od stručnih osoba te jasnije predlaganje rješavanje problema, pružanje specifične stručne pomoći od stručnog tima vrtića.

Uz roditelje, veliku ulogu u optimalnom razvoju djeteta imaju i odgajatelji koji formiraju okruženje za aktivno učenje djece. Odgajatelji su svojim profesionalnim ponašanjem usmjereni prema pozitivnom razvoju djece (Vlah i sur., 2019). Prema Programskom usmjerenju (1991) sustav ranog odgoja i obrazovanja potiče rast i razvoj svakog djeteta sukladno s njegovim individualnim potrebama, mogućnostima i sposobnostima. Suvremeno organiziran sustav odgoja i obrazovanja usmjeren je na dijete i na zadovoljavanje svih njegovih potreba. Prepoznavanje, razumijevanje i adekvatno odgovaranje na razvojne specifičnosti svakog djeteta samo su neke od smjernica kako bi odgojitelj uspješno prevenirao rizična ponašanja. Jurčević-Lozančić (2005, prema Đuranović i Opić, 2013) ističu kako bi svi stručno osposobljeni djelatnici odgojno-obrazovne ustanove mogli preventivno djelovati na razvoj rizičnih ponašanja predškolske djece dužni su poticati prosocijalno ponašanje, poticati nenasilno rješavanje sukoba, stvarati ugodno i poticajno okruženje te surađivati s roditeljima kako bi se uskladili odgojni postupci. Vlah i sur. (2019) navode kako su jedan od najsnažnijih prediktora ozbiljnih problema u ponašanju u kasnijoj dobi upravo rizična ponašanja kod djece predškolske dobi te Opić i Jurčević-Lozančić (2008) tvrde da predškolske ustanove pružaju mogućnost ranog otkrivanja odstupanja u zdravom razvoju, predviđanja budućih poremećaja u ponašanju te provođenja primarno preventivnih i rano interventnih aktivnosti. Vrlo je važno da takve ustanove preventivno djeluju što je prije moguće, jer svako odgađanje rješavanja problema može dovesti do njegova porasta, odnosno do daljnjeg razvoja poremećaja u ponašanju. Odgojno-obrazovne ustanove uglavnom doprinose zaštiti djece, u suprotnom može doći i do lošeg efekta, ako takvim ustanovama nedostaje stručnosti. Odgojitelj treba biti kompetentna osoba koja ima potrebna i specifična znanja, vještine i navike koje moraju biti stručno utemeljene.

U okviru razmatranja prevencije ovisnosti u kasnijoj životnoj dobi (Ljubetić i Nejašmić, 2005, prema Vlah i Tatalović Vorkapić, 2011), govori se o važnosti partnerstva roditelja i odgojitelja jer je stvaranjem zajedničke percepcije i zajedničke pozitivne slike o djetetu, upravo ta suradnja važna za razumijevanje djeteta i njegovih posebnosti (Slunjski, 2008, prema Vlah i Tatalović Vorkapić, 2011). Također, Skočić Mihić i sur. (2018) kao i Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje (2014) ističu važnost partnerstva između vrtića i roditelja u kojem se roditelji smatraju aktivnim sudionicima i ravnopravnim partnerima odgojno-obrazovnog procesa u predškolskom odgoju te kako su vrtići obavezni njegovati suradnju i partnerske odnose s obitelji. Kvalitetan odnos između roditelja i odgojitelja koji se razvija u suradnju koristan je za djecu, roditelje i odgojitelje. Takav se odnos može njegovati putem raznih edukacija za roditelje, budući da su danas

edukacije i programi potpore namijenjeni roditeljima prepoznati kao nužnost (Petani i Krstić, 2012). Svakodnevnim podizanjima kvalitete sustava smanjuje se mogućnost nastanka rizičnih ponašanja. To poboljšanje kvalitete sustava sastoji se od aktivnosti i obrazaca interakcije koje se nalaze u okolini svakog djeteta. Kvalitetna suradnja odgojitelja i roditelja može pripomoći u ranom otkrivanju rizičnih ponašanja te se isto može poboljšati aktivnostima u djetetovoj okolini kojega čine običaji, resursi i kulturne vrijednosti. Educiranjem roditelja i odgojiteljasmanjuje se mogućnost pojave veće razine rizičnih ponašanja.

Zbog ubrzanog tempa života, roditeljima postaje sve teže odvojiti vrijeme za igru s djetetom. Zato im je potrebna pomoć u organizaciji kvalitetnijeg zajedničkog slobodnog vremena, odnosno potpora od društvenih i obrazovnih ustanova. Slobodnim vremenom obitelj razvija kvalitetnije odnose i poboljšava komunikaciju u obitelji. Svaka je obitelj jedinstvena s obzirom na tradicije, potrebe, probleme te izazove s kojima se svakodnevno susreće. Suradnja između roditelja i odgojitelja trebala bi težiti pomoći i prihvaćanju raznolikosti, jer je svaka obitelj posebna i trebali bismo se prema njoj tako i odnositi.

U promišljanju dječjeg vrtića kao organizacije koja uči velika se pozornost pridaje kvalitetnoj suradnji vrtića i obitelji te djelatnijem sudjelovanju lokalne zajednice u životu vrtića (Ljubetić, 2007). Kada obitelj, vrtić i lokalna zajednica prihvate svoju ulogu u odgoju i obrazovanju djece, svi čimbenici preuzimaju inicijativu u izgradnji partnerskih odnosa jer je upravo takav odnos jedan od uvjeta kojega je potrebno zadovoljiti kako bi vrtić mogao funkcionirati kao zajednica koja uči (Ajduković, 2006, prema Slunjski, 2008). Lokalnu zajednicu čine skupine ljudi koji obitavaju na jednom području te međusobno dijele probleme i interese. Osjećaj pripadnosti skupini proizlazi iz druženja s dragim ljudima te iz emocionalne sigurnosti koji pruža zajednica (Bašić, 2009). Smanjeni osjećaj pripadnosti zajednici može doprinijeti otežanom socijalnom i emocionalnom razvoju djeteta te je upravo radi toga ona i bitan čimbenik u dječjem razvoju. Ako u obiteljskom domu nema pažnje i ljubavi te se nisu postavili temelji privrženosti dolazi do nedostatka pripadnosti cjelokupnoj zajednici. Postoji šest dimenzija razvoja zajednice koji članovima omogućuju normalan život: socijalni razvoj (zaštićenost od negativnih utjecaja: nasilje i krađa), ekonomski razvoj (omogućuje siguran posao), politički razvoj, kulturni razvoj, razvoj okoliša, osobni ili duhovni razvoj (Bašić, 2009). Kako bi se zadovoljile osnovne životne potrebe, važno je da svaka osoba ima zdravstvenu zaštitu, zaposlenje i sigurnost u vlastitom domu. Promjene u zajednici kao što su povećanje broja nezaposlenih ili nedostatak aktivnosti kojima se potiče komunikacija direktno utječu na pojave problema unutar obitelji, a samim time i na individualne probleme djece odnosno na pojavu rizičnih ponašanja. U suprotnom, povećanje

broja zaposlenih, veća komunikacija unutar zajednice, potpora roditeljima, razni tečajevi i savjetovanja dovode do pojave zaštitnih čimbenika čime se smanjuje odnosno eliminira utjecaj rizičnih čimbenika.

Može se zaključiti kako je za stvaranje pozitivnog okruženja, koji je važan za kvalitetan razvoj djece, važna povezanost među članovima zajednice, odgojno-obrazovnih ustanova i pojedinaca međusobno.

3. OBITELJ I DIJETE U PROVOĐENJU ZAJEDNIČKOG VREMENA

Sukladno promjenama u cjelokupnom društvu, dolazi do promjena u obitelji koja je ujedno i najvažnija društvena zajednica. Velike promjene u svijetu koje su u tijeku (urbanizacija, globalizacija) uzrok su promjena u načinu odgoja te uzrok promjena odnosa unutar obitelji (Rabotek-Šarić i sur., 2004). Autori navode neke od razlika između suvremene i tradicionalne obitelji poput: zapošljavanje žena, velik broa samačkih obitelji, smanjeni broj članova obitelji i slično (Rabotek-Šarić, Pećnik i Josipović, 2004). Kod tradicionalnih obitelji postoji veća povezanost između članova obitelji, što nije slučaj u suvremenim obiteljima. Osnovna obilježja suvremene obitelji (Ljubetić, 2006) su: utemeljenost većine života na elektroničkom planu, značajno manja potreba za umnim radom, kontakti putem medija, veliki broj društvenih veza, velika potreba za prikupljanjem i obradom apstraktnih podataka, neobavezujuće sudjelovanje u većini aspekata društvenog života i čuvanje privatnosti i mogućnosti izbora. Zaposlenost žena u posljednjim je desetljećima značajno porasla. Mnogim zaposlenim ženama teško je uskladiti ulogu roditelja, zaposlenika i supruge. Mnogim roditeljima televizor postaje zamjenska dadilja jer je lakše dati djetetu da nešto gleda na televizoru, nego da se bave djetetom (Buljan Flander i Karlović, 2004). Na novac, sredstvo za kojim se danas žudi, nekad se gledalo kao na sredstvo za preživljavanje. Moderno društvo nam nameće novac kao novu vrijednost i stil života, dok su osnovne ljudske i duhovne vrijednosti zanemarene, kako to navode Shaw i Wood (2009, prema Đuranović i Opić, 2013:102)*:* "Jurnjava i nadmetanje u obrazovanju ruši utočište koje je nekoć spadalo u dragocjenu domenu ranog djetinjstva. To utočište su karakterizirale igre koje današnji roditelji smatraju čistim gubljenjem vremena: gacanje po lokvama, šetanje po parku i traženje djeteline s četiri lista, igranje skrivača iza grmlja i crtanje kredom po pločnicima*"*..

Danas se susrećemo sa svakodnevnim povećanjem broja djece s rizičnim ponašanjima. Nemoć roditelja sve je učestalija kada se dovode u pitanje dječji ispadi koji se manifestiraju u različitim oblicima i na različitim mjestima, u obitelji, u vrtiću, u parku i ostalim javnim mjestima. S obzirom na to da su odrasli ti koji trebaju zadovoljiti potrebe djece, poticati i razvijati sva njihova razvojna područja (tjelesna, socioemocionalna, spoznajna, govorna), također su odgovorni za društveno neprihvatljiva ponašanja djece. Brojne prepreke se nalaze na putu roditelja u odgoju djece, odnosno onda kada žele naučiti djecu poželjnom ponašanju ili kontrolirati njihovo nepoželjno ponašanje (Marincel, 2013). Njega, postavljanje granica, prepoznavanje dječjih potreba, dijalog između roditelja i djeteta i roditeljski autoritet su samo neke od odrednica koje moraju biti zastupljene u roditeljstvu (Pećnik, 2008, Juul, 2008, prema

Maleš, 2012). Autori se slažu kako su postavljanje granica djetetu i osiguravanje kvalitetnog okruženja neki od glavnih zadataka roditelja kako bi dijete stjecalo životne vještine. Dobar odgoj trebao bi pružiti djetetu mogućnosti u svakodnevnim donošenjima odluka, rješavanju problema i učenju odgovornosti. Roditelji suvremenog doba pomalo su zbunjeni u odgoju djeteta s obzirom na to da neki smatraju da će tjelesnim kažnjavanjem izgubiti autoritet, dok su drugi demokratski odnos zamijenili permisivnim odgojnim stilom. Iako, postoje i roditelji koji sami organiziraju djetetov dan, koji je ispunjen s pregršt obaveza i ne daju mogućnost djetetu da samo razvija samostalnost. Odricanje, vrijeme, strpljenje, određena znanja i vještine su smjernice kojima bi se trebao voditi današnji odgoj, no upravo zbog toga odgoj postaje vrlo zahtjevan.

Smjernice koje su dane za današnji odgoj mogu se nadovezati na slobodno vrijeme provedeno s obitelji, odnosno na vrijeme u kojem članovi obitelji zajedno sudjeluju u odabranim slobodnim aktivnostima te tako razvijaju međusobno povjerenje i bliske odnose. Slobodno je vrijeme danas moderna i vrlo složena pojava. Svojim implikacijama i sadržajima ono je također postalo značajan faktor odgoja i obrazovanja. Ivančić i Sabo (2016) smatraju kako je slobodno vrijeme dio čovjekovog života koji postoji svakoga dana i u svakoj sredini, no razlikuje se s obzirom na dob, spol, zanimanje, mjesto boravka, razvijenost sredine, stupanj interesa i druge čimbenike. Djeci mlađe dobi potrebno je omogućiti da veći dio slobodnoga vremena provedu u igri, šetnji i sličnim aktivnostima na čistom zraku, suncu i vodi. Djeci koja imaju volje i smisla preporučuje se bavljenje odabranim sportovima, a za one koji ne pokazuju interes za određene sportove, preporučuje se bavljenje rekreacijskim aktivnostima u kojima im se pružaju mogućnosti za bavljenje zdravim i korisnim sadržajima (Rosić, 2005, prema Ivančić i Sabo, 2016).

Kelly (1997, prema Berc i Kokorić, 2012) govori kako s obzirom na temeljne funkcije razlikujemo bazični i uravnotežavajući model aktivnosti u slobodnom vremenu obitelji. Osnovna karakteristika uravnotežavajućeg modela aktivnosti je zadovoljavanje potreba za promjenom i stjecanjem novih iskustava tako da u tu kategoriju spadaju aktivnosti poput ljetovanja, kampiranja, zimovanja i slično. Kod ovog modela aktivnosti od članova se zahtijeva planiranje, timski rad, suradnja, dogovaranje te prilagodba novim situacijama. Kod bazičnih aktivnosti obitelji preko uobičajenih dnevnih rekreativnih i opuštajućih aktivnosti zadovoljavaju svoju potrebu za okupljanjem i zajedništvom. Neke od bazičnih aktivnosti su zajedničko gledanje televizije, igranje društvenih igara, igra na otvorenom itd. Ovim aktivnostima članovi obitelji stvaraju osobnu povezanost i održavaju bliskost.

Provedba kvalitetnog slobodnog vremena roditelja s djecom odnosi se na dobro poznavanje vlastitog djeteta kako bi ih se moglo naučiti odgovornom korištenju slobodnog vremena jer slobodno vrijeme ima obrazovne mogućnosti. Ukoliko dijete završi i svoje minimalne obaveze koje mu je zadao roditelj (kada je riječ o djeci predškolske dobi), ono može provoditi vrijeme s roditeljima ili baviti se najdražim aktivnostima (Nubiola i Martin, 2015). Što želi raditi, koliko, kada i koga želi da sudjeluje s njime, njegove su odluke. Otkrivanjem novih dužnosti, kako ih izvršiti i kako savjesnije iskoristiti slobodu, djetetu pomažeupoznavanju sebe samoga. Roditelji bi trebali posvetiti više pažnje slobodnom vremenu provedenom s djetetom jer se obrazovna vrijednost gubi, ako se djetetu dopusti da se prepusti lijenosti ili se odmara igrajući igrice ili gledajući televiziju. Također, djetetu se ne smiju nametati zadaci kako se ne bi izgubila vrijednost slobodnog vremena (Nubiola i Martin, 2015). Poželjno je da roditelji obrate pozornost kako razne aktivnosti mogu pozitivno utjecati na cjelokupni razvoj djeteta jer može doći do pružanja krive slike života djetetu, koja je podijeljena između obaveza i zabave. Dijete koje se bavi mnoštvom aktivnosti može mnogo naučiti, no vrlo vjerojatno neće naučiti kako kvalitetno provoditi slobodno vrijeme.

Djeca mlađe dobi su otvorenija prijedlozima roditelja te je bitno da se ponude aktivnosti koja su u skladu s njihovim interesima i sposobnostima. Djeca će biti sposobnija samostalno pronaći najbolje načine za iskorištavanje svojeg slobodnog vremena, ako pronađu zadovoljstvo u onome što im ponude roditelji, što zahtjeva veliku maštu i žrtvovanje samih roditelja.

3.1. Kineziološki načini provođenja zajedničkog vremena

Tjelesno vježbanje je proces koji u životu pojedinca može biti prisutan od djetinjstva pa i kroz cijeli život (Bungić i Barić, 2009). Proces tjelesnog vježbanja pruža mogućnost učenja regulacije emocija, interpersonalnih vještina, izgrađivanja odnosa među vršnjacima, omogućuje veći broj socijalnih kontakata i doprinosi razvoju prosocijalnog ponašanja (Slutzky, 2008, Cassidy, 2006, prema Bungić i Barić, 2009). U razdoblju djetinjstva dijete svladava osnovne vještine pokreta i ima obilje energije kako bi ih usavršio. Pokret utječe na psihofizički rast i razvoj, zdravlje, opće sposobnosti djeteta, pridonosi samopoštovanju, pomaže u regulaciji tjelesne težine, te prevenciji rizika od bolesti i upravo zbog toga je važno poticati tjelesnu aktivnost u djetinjstvu (Pihač, 2011). Blažević i sur. (2012) smatraju da su zdravlje i tjelesna aktivnost povezani te je veoma važno baviti se različitim sportskim aktivnostima već u predškolskoj dobi. Tomac i sur. (2015) se slažu kako bi se u predškolskoj dobi dijete trebalo kretati veći dio dana, jer je to njegova osnovna potreba neophodna za rast i razvoj. Ako se djetetu ograniči može biti štetno za njegov cijeli antropološki status. Sjedilački način života je jedan od glavnih uzroka naglog porasta pretilosti. Najčešće ga se povezuje s gledanjem televizije i uporabom računala. Osim pretilosti, posljedice nekretanja su i poremećaji ponašanja. Pravilnim (sustavnim i znanstveno utemeljenim) vježbanjem može se utjecati na regulaciju svih antropoloških obilježja: morfoloških, motoričkih, funkcionalnih obilježja, kognitivne sposobnosti, sociološke karakteristike i konativne osobine (Badrić, Prskalo i Kvesić, 2011). Rijetke su ljudske aktivnosti kojima se istodobno može utjecati na toliko velik broj ljudskih obilježja kao što je to moguće stručno oblikovanim tjelesnim vježbanjem.

Daljnja istraživanja pokazuju kako se mali broj djece bavi tjelesnom aktivnošću. Sedlar i Boneta (2012) proveli su istraživanje tehnikom intervjua s varaždinskim roditeljima o provođenju slobodnog vremena dok su s djecom. Radno vrijeme od devet sati dnevno, kraći godišnji odmori i financije su samo neki od razloga zbog kojeg su roditelji iskazali nezadovoljstvo količinom svog slobodnog vremena kojeg provode sa svojom djecom. Ispitanici smatraju kako je boravak na zraku važan za njihovu djecu te kao najčešću aktivnost izdvajaju vožnju biciklom. Također, ističe se kako je količina slobodnog vremena vrlo mala pa se roditelji odriču vlastite edukacije u slobodnom vremenu.

Berc i Kokorić (2012) u članku „Slobodno vrijeme obitelji kao čimbenik obiteljske kohezivnosti i zadovoljstva obiteljskim životom“ razmatraju načine na koje obitelji s djecom predškolske dobi kreiraju slobodno vrijeme koje provode zajedno, koje su to zajedničke aktivnosti te kvaliteta samih aktivnosti kao i zadovoljstvo obiteljskim životom. Istraživanje je provedeno anketiranjem, a temeljeno je na uzorku od 503 zaposlena roditelja djece predškolske dobi koji pohađaju dječje vrtiće na području Grada Zagreba. Prikupljanje podataka provedeno je tijekom 2007. i 2008. godine u 22 vrtićka objekta. Iz upitnika se dalo zaključiti kako obitelji s predškolskom djecom najviše provode zajedničko vrijeme prilikom obiteljskih druženja te druženja s prijateljima, rodbinom i odlascima na utakmice, nastupe i ostale javne i društvene manifestacije. Nešto manje prakticiraju rekreacijske i duhovno/religijske aktivnosti, međutim velik broj sudjeluje u raznim društvenim igrama s djecom. Više od pola ispitanika smatra kako bi za kvalitetnije provođenje slobodnog vremena bilo potrebno više novaca, a ostalima nedostaje vremena, više truda i angažmana njih samih, te kod većeg broja majki i više pomoći u kući.

Autorice Trajkovski, Vlah i Mezak provele su istraživanje pod nazivom „Povezanost načina provođenja vremena u obitelji i neki razvojni rizici kod predškolske djece: Debljina i eksternalizirana/internalizirana rizična ponašanja“. U istraživanju je sudjelovalo 122 sudionika u dobi od 40 do 59 mjeseci, 23 odgojiteljice iz 6 različitih vrtića. Jedan od ciljeva istraživanja bio je analizirati načine provođenja vremena djeteta dok je s obitelji u domeni rizičnih ponašanja u vrtiću. Rezultati su pokazali kako gotovo sva djeca voze bicikl i hodaju u prosjeku 30 minuta dnevno, a plivajući provode oko 15 minuta dnevno. Također, televizor i mobitel koriste prosječno 65 minuta, a na računalu se prosječno igraju 15 minuta.

Blažević i sur. (2012) proveli su istraživanje putem anketnog upitnika čiji je cilj bio utvrditi utjecaj bavljenja sportom kod djece predškolske dobi i kvalitetnog osmišljavanja slobodnog vremena predškolaca. Uzorak ispitanika činilo je dvadesetpetero djece u dobi od 3 do 6 godina u pulskom vrtiću. Dobiveni rezultati pokazali su da se od ukupno dvadesetpetero djece, osmero njih bavi organiziranim sportovima, od kojih se kod dječaka ističu atletika, nogomet i taekwondo, dok se kod djevojčica ističe bavljenje ritmičkom gimnastikom i taekwondoom.

Temu „Utjecaj uporabe elektroničkih medija i tjelesne aktivnosti predškolaca na kasnije društvene i emocionalne vještine“, istražili su Hinkley, i sur. (2017). U istraživanju je sudjelovalo 1002 djece u dobi od 3 do 5 godina iz svih područja Australije (visoko, srednje te niskoekonomsko područje). Ova studija nastojala je utvrditi potencijalne asocijacije tjelesne aktivnosti i korištenje elektroničkih medija tijekom ranog djetinjstva sa socijalnim i

emocionalnim vještinama dvije godine kasnije. Odlučili su se baviti tom temom jer se je o njoj znalo jako malo. Tjelesna aktivnost pratila se preko aplikacije pod nazivom *ActiGraph GT1M akcelerometra* dok su vrijeme uporabe elektroničkih medija poput gledanja televizije ili igranja sjedilačkih (X-box, PlayStation itd.) ili aktivnih elektroničkih igrara prijavili roditelji. Društvene i emocionalne vještine izvještavala su djeca pomoću Bar-On inventara emocionalnih kvocijenata. Istraživanje se provodilo u Australiji od 2008. do 2009. godine te od 2011.do 2012. godine. Rezultati istraživanja su pokazali kako su sjedilačke elektroničke igre pozitivno povezane s intrapersonalnim vještinama i vještinama upravljanja stresom te ukupnim emocionalnim stanjem. Korištenje računala i interneta obrnuto je povezano s međuljudskim odnosima i ima pozitivan utjecaj na upravljanje stresom. Također, tjelesna aktivnost nije povezana s dječjim psihosocijalnim zdravljem dvije godine kasnije, dok je uporaba nekih elektroničkih medija povezana. Međutim, promicanje zdrave razine tjelesne aktivnosti i korištenje elektroničkih medija tijekom ranog djetinjstva može rezultirati poboljšanim psihosocijalnim zdravljem, višim akademskim postignućima i boljim mentalnim zdravljem tijekom cijelog života.

Najveći utjecaj na dijete imaju roditelji. Ako roditelji podržavaju tjelesnu aktivnost ili se sami njome bave, djeca će biti tjelesno aktivnija, navode Petrić i sur. (2019) s čime se slažu i Bungić i Barić (2009). Uloga roditelja je poticanje na tjelesno kretanje djeteta na igru te na odabir odgovarajućeg sporta prema dobi i individualnim mogućnostima. Važno je da roditelji poznaju razvojne faze svojeg djeteta, kako bi ga mogli razumjeti i ispravno postupiti prema njegovim potrebama, ali vrlo je bitno da dijete ulazi u sportske aktivnosti prema svojim interesima (Blažević i sur., 2012).

3.2. Mediji i provođenje zajedničkog vremena

Jurčić (2017) govori kako je medij sustav javnog informiranja kojemu je cilj informiranje, educiranje i zabava svih slojeva društva. Najpoznatiji mediji su: tisak za djecu i mlade, radio, televizija i računalo. U tisak za djecu i mlade spadaju časopisi, novine, knjige (slikovnice), dok u elektroničke medije spadaju radio, televizija i računalo (Ilišin, Marinovać Bobinac i Radin, 2001). S tiskanim medijima u vidu ilustriranih slikovnica i časopisa djeca se susreću od najranijih dana. Slikovnica je prva i najvažnija knjiga u životu djece. Iako se svijet dječjih slikovnica mijenja, uloga dječjih slikovnica u odgoju je uvijek ista (Batarelo i Kokić, 2015). Čitajući djeci te aktivnim uključivanjem djece u proces čitanja utječemo na cjeloviti razvoj djeteta predškolske dobi. Danas su sve češće digitalne slikovnice koje su dostupne na različitim medijima, a mogu uključivati razne interaktivne vizualizacije, prilagodljivi tekst, simulacije, animacije, 3D grafike i zvuk (Batarelo i Kokić, 2015), a način takvih korištenja multimedijalne slikovnice, Štefančić (2000) naziva učenjem kroz igru.

Dalje navedena istraživanja pokazuju kako nema predškolaca koji ne koristi barem jedan elektronički uređaj, televiziju ili računalo. S obzirom na to da su vrlo zastupljena u životima djece, javlja se sve veća zainteresiranost za istraživanje utjecaja medija na ponašanje djece. Spomenuti autori preporučuju i ograničavanje vremena izloženosti medijima.

MCNeill i sur. (2019) u svojem longitudinalnom istraživanju govore o povezanosti gledanja programa na televiziji i uporabi elektroničkih medija poput tableta, računala i slično sa psihosocijalnim razvojem te funkcioniranjem djece predškolske dobi. U istraživanju je sudjelovalo 185 djece predškolske dobi odnosno djeca u dobi od 3.6 do 4.8 godina. Roditelji djece dali su informaciju o vremenu dnevnog gledanja televizije ili igranju igrica na tabletu, računalu, PlayStationu itd. dok su odgajatelji pridonijeli procjenama izvršnih funkcija djece (pamćenje, razvoj djece) sa psihosocijalnim poteškoćama. Promatrali su se razvojni ishodi 12 mjeseci nakon uzimanja podataka. Rezultati su pokazali kako se kod predškolaca koji su više (> 30min/dan) vremena provodili ispred televizije ili više koristili tablete ili računala pojavilo značajno pogoršanje vanjskog ponašanja te je došlo do povećanja ukupnih psiholoških poteškoća. Iz istraživanja se zaključilo da se ograničavanjem upotrebe elektroničkih uređaja odnosno aplikacija na manje od 30 minuta na dan može poboljšati kognitivni i psihosocijalni razvoj predškolaca. Neke države kao što su SAD, Australija i Kanada preporučuju da djeca u dobi od 2 do 5 godina ne smiju biti više od jednog sata na dan ispred televizora. Unatoč tome, pokazalo se da su djeca u prosjeku 2,5 sata na dan ispred televizije ili računala.

Munzer i sur. (2018) u svom istraživanju ispituju utjecaj izloženosti djece predškolskog uzrasta medijima na samoregulacijsko ponašanje. U istraživanju su se koristili podaci iz studije „Growing Healthy“ (ispitivanje za prevenciju pretilosti od 2011.do 2015.) na uzorku od 541 djeteta predškolske dobi. Djeca su bila u dobi od 3,6 do 4,6 godina, a roditelji su bili u dobi između 22,8 do 37,4 godina. Izloženost medijima mjerena je dnevnom izloženošću gledanja TV-a (h/dan), televizoru (TV) u spavaćoj sobi, frekvenciji pozadinskog TV-a te izloženost TV-u u vrijeme dnevnih obroka. Dječje samoregulacijsko ponašanje mjereno je sljedećim čimbenicima: sposobnost djeteta da odgađa zadovoljenje, odgajateljskom procjenom socijalne kompetencije i ponašanja te teškim temperamentom kojeg su roditelji prijavili u Upitniku o ponašanju djeteta. Svakodnevna izloženost gledanju TV-a i pozadinskom gledanju TV-a povezani su sa slabijom promatranom samoregulacijom. Pozadinsko gledanje TV-a i te gledanje TV-a s prilikom dnevnih obroka povezana je s većom razinom teškog temperamenta, prema izjavama roditelja. Zaključuje se kako s roditeljske strane veća izloženost direktnom gledanju TV-a ima male značajne veze sa samoregulacijskim ponašanjem djeteta.

Seguin i Klimek (2015) u jednom od članaka iz knjige „Rani razvoj djeteta i njega“ govore o utjecaju upotrebe elektroničkih medija na ponašanje i na spavanje kod predškolske djece u dobi od tri do pet godina. Ukupno je ispitano 52 djece, od čega je 27 bilo muškog spola, a 25 ženskog spola. Ovim člankom potkrijepila se pretpostavka da prekomjerna upotreba elektroničkih medija (više od dva sata dnevno) utječe na poremećaje kod spavanja te na agresivno, anksiozno i hiperaktivno ponašanje djece predškolske dobi. Istraživanja podupiru vezu između uporabe tehnologije i poremećaja sna te pokazuju kako roditelji nisu dovoljno informirani o negativnim utjecajima upotrebe elektroničkih medija na spavanje kod njihove djece. Sami problemi sa spavanjem povezani su s lošim kognitivnim ishodima i ponašanjem. Djeca koja duže spavaju imaju višu razinu samopoštovanja i socijalne kompetencije.

Hosokawa i Katsura (2018) istražuju utjecaj uporabe mobitela i tableta na ponašanje djece. Sudionici istraživanja bila su djeca predškolske dobi u prosjeku od pet godina iz 52 vrtića i 78 jasličkih skupina u Japanu, 2014. godine. Rezultati istraživanja pokazali su kako česta upotreba pametnih uređaja dovodi do izoliranja od ostatka društva i ometa, odnosno onemogućuje socijalnu interakciju s obitelji, prijateljima te dovodi do socijalnog udaljavanja, što rezultira emocionalnim problemima odnosno rizičnim ponašanjem.

Spomenuta istraživanja sugeriraju da utjecaj upotrebe računala na razvoj djece može biti pozitivan ili negativan, ovisno o kontekstu upotrebe. Iako upotreba računala može biti

pozitivno povezana s kognitivnim i akademskim vještinama, može biti negativno povezana sa socijalnim i psihološkim razvojem. Na primjer, česta uporaba računala povećava dječju socijalnu izolaciju, oduzima djeci vrijeme za društvene aktivnosti s drugima i ometa društveni razvoj. Uz to, česta uporaba računala može povećati socijalnu izolaciju djece što rezultira depresijom i usamljenošću. Nadalje, vrijeme provedeno u korištenju medija može istisnuti vrijeme koje se koristi za kvalitetnu interakciju roditelja i djeteta, poput dijeljenja bogatih iskustava i aktivnosti (Hosokawa i Katsura, 2018). Stoga će povećana izloženost medijima vjerojatno biti povezana sa smanjenom interakcijom roditelj-dijete, uključujući zajedničko čitanje i igranje zajedno s igračkama, što smanjuje mogućnosti verbalne interakcije s roditeljima. Ponavljano izlaganje nasilju i agresiji korištenjem računala (npr. igranje nasilnih igara ili gledanje nasilnih medijskih programa) može dovesti do agresivnog i nasilnog ponašanja. Izloženost nasilnim medijima također ima tendenciju povećanja tjeskobe i straha, kao i prihvaćanje nasilja kao odgovarajućeg sredstva za rješavanje sukoba (Hosokawa i Katsura, 2018).

Djeca današnje generacije svoju stvarnost doživljavaju i proživljavaju najčešće kroz virtualni svijet što nosi sa sobom negativne posljedice na mentalno zdravlje. Virtualni svijet mašte koji se oblikuje u svrhu masovnog korištenja, umanjuje mogućnost osobne kreativnosti, odvajajući ga od realnog života i osobne inicijative stvarajući stereotipe unificiranih mentaliteta (Andrijašević, 2009, prema Badrić i sur., 2011). Međutim, djecu treba nadgledati dok se služe računalom, posebno predškolsku djecu. Na tom stupnju roditeljska pozornost mora biti neprestana. Djeci se ne smije dopustiti da se služe računalom više od dvadeset minuta na dan. Dok se služi računalom, dijete je u kući, fizički nije aktivno (statično je), tijelo mu je neprestano u istom položaju i nema nikakvih pokreta (Anđelić i sur., 2012).

U dosad proučenoj literaturi naglašava se velika važnost uloge roditelja na utjecaj masovnih medija na djecu. Iako mediji nisu potrebni u prvim godinama djetetova života, svakako su dio njegova svakodnevnog okruženja u najranijim danima (Ilišin i sur., 2001). Odrasli trebaju osvijestiti medijske navike općenito, a posebice za obitelj. Potrebno je da roditelji razumiju utjecaj televizije na djetetovu svijest i upoznavanje prednosti i nedostataka o istome. Na budućnost televizije ne bi se trebalo gledati kao na izolaciju, već dio intelektualnog i emocionalnog rasta. Uloga roditelja je predlaganje djetetu kvalitetnih i adekvatnih sadržaja i razlikovanje istih. Određivanje jasnih granica koje će djeca poštivati pružit će ima dozu sigurnosti, a to će roditelji najjasnije pokazati na vlastitom primjenu i iskustvu. Neovisno o medijskom obrazovanju u sustavu i institucijama, autoritet i figura roditelja u životu djece doista je nezamjenjiva (Laniado i Pietra, 2005). Slušanjem i

razumijevanjem djetetovih osjećaja dolazi se do spoznaje o razini izbora programa koje je dijete sposobno gledati. Roditelji vlastitim primjerom mogu poticati dijete samostalnom izražavanju i učiti ga kriterijima koji su važni pri korištenju medija. Laniado i Pietra (2005) također naglašavaju kako je važno učiti dijete pripisivanju značenja stvarima koje vidi u medijima. Prepoznavanju adekvatnih sadržaja i odbacivanju loših zaslužni su odrasli koji će djecu naučiti kritički koristiti medije.

Užurbani način življenja samo je jedan od razloga mijenjanja postupaka roditelja prema svojoj djeci. Roditelji sve manje vremena provode sa svojom djecom. Sve rjeđe ih podučavaju i uče moralnim vrijednostima, dok su sve češće mediji ti kojima se prepušta ta uloga, iako su roditelji svjesni rizika prepuštanja djece medijima. Međutim, samo ograničavanje vremena kojeg djeca provode ispred ekrana nije potpuno rješenje, već je potrebna veća angažiranost odraslih.

4. SVRHA, CILJ I HIPOTEZA ISTRAŽIVANJA

4.1. Svrha istraživanja

Svrha istraživanja o „Aktivnim rizičnim ponašanjima djece u vrtiću i načinima provođenja vremena djeteta u obitelji“ je ponuditi elemente savjetodavnog rada roditeljima djece s rizičnim ponašanjima u vrtiću.

4.2. Cilj i hipoteze istraživanja

Temeljni cilj rada je analizirati odnose između nekih aktivnih rizičnih problema ponašanja djece rane i predškolske dobi u vrtiću i načine provođenja vremena djece kada su sa svojim obiteljima.

Specifični ciljevi rada su:

C1: Utvrditi na koje načine dijete provodi vrijeme dok je s roditeljima.
C2: Utvrditi koliko minuta dnevno dijete s roditeljima gleda TV (mobitel,iPad) čita, igra se na računalu, hoda, pliva i vozi bicikl.
C3: Utvrditi učestalost, prema procjeni odgojiteljica, aktivnih, odnosno eksternaliziranih rizičnih problema u ponašanju, kada dijete boravi u vrtiću i utvrditi odnose tih ponašanja s duljinom minuta dnevno u aktivnostima gledanja TV-a, čitanja, igranja na računalu, hodanja, plivanja i vožnje bicikla.

U skladu s ovako postavljenim ciljevima, postavljaju se sljedeće hipoteze:

H1: Predškolska djeca najviše vremena s roditeljima provode prilikom obiteljskih druženja te druženja s prijateljima i rodbinom na otvorenom prostoru te odlascima na utakmice, nastupe i ostale javne i društvene manifestacije.
H2: Predškolska djeca dnevno provode 2,5 sata ispred televizije ili računala, dok najmanje vremena, do 10 minuta, provode u aktivnostima plivanja.
H3: Česta je pojava eksternaliziranih rizičnih problema u ponašanju, odnosno postoji pozitivna povezanost između čestice udara, grize ili gura drugu djecu s dnevnom količinom vremena provedenom u igri na kompjuteru.

5. METODA ISTRAŽIVANJA

5.1. Uzorak ispitanika

U istraživanju su sudjelovale odgojiteljice predškolskog odgoja i roditelji čija djeca pohađaju odgojno-obrazovnu ustanovu. Odgojitelji su procjenjivali djetetovo ponašanje ili emocionalno stanje u vrtiću, dok su roditelji procjenjivali načine provođenja vremena kada su sa svojom djecom.

Istraživanje je provedeno u dva vrtića (Dječji vrtić Višnjan i Dječji vrtić Olga Ban Pazin, područni vrtić Tinjan) u dva naselja Istarske županije, Višnjan i Tinjan. Ukupno je sudjelovalo 10 odgojitelja i 60 roditelja, njihovi su se rezultati uparivali šiframa. Podaci su prikupljeni u vremenskom razdoblju od listopada do prosinca 2020. godine.

Ravnateljice, pedagoginje i odgojitelji oba vrtića upućeni su i zamoljeni za istraživanje na odgajateljskom vijeću i putem elektroničke pošte, gdje im je objašnjen postupak samog istraživanja. Roditelji su obaviješteni o provedbi istraživanja putem Zoom aplikacije tijekom roditeljskog sastanka, gdje im je objašnjen način istraživanja i što se od njih traži te je objavljena dodatna uputa roditeljima na oglasnim pločama vrtića u kojoj je detaljno bio opisan način istraživanja. Podaci su se prikupljali na način da se roditeljima dala suglasnost za ispunjavanje upitnika. Ukoliko su pristali na istraživanje, slijedila je podjela upitnika te su odgojitelji tijekom tog procesa ispunjavali upitnik za pojedino dijete. Svi sudionici istraživanju su pristupili dobrovoljno i anonimno te su u svakome trenutku mogli odustati.

5.1.1. Odgojitelji

Iz Tablice 7.1 prema osnovnim statističkim podacima o dobi sudionika može se vidjeti da se raspon dobi odgojitelja kreće od 23 do 54 godine, a prosječna dob je 31,7 godina (SD = 9,32).

Tablica 5.1 Dob odgojitelja

Broj sudionika	Min	Max	AS	SD
10	23	54	31,7	9,32

S obzirom na spolnu strukturu odgojitelja, u istraživanju je sudjelovalo 10 (100%) žena, dok muškarci nisu bili sudionici ovog istraživanja (0%), što je vidljivo u Tablici 7.2.

Tablica 5.2 Spol odgojitelja

Spol	Broj	Postotak %
Ž	10	100
M	0	0

Tablica 5.3 pokazuje kako se godine radnog iskustva odgojitelja kreću od početka radnog iskustva, odnosno 0 mjeseci radnog iskustva do 31 godine, od kojih je prosječan broj godina rada u struci 8,78 godina (SD=8,13).

Tablica 5.3 Godine radnog staža u struci

Broj sudionika	Min	Max	AS	SD
10	0	31	8,78	8,13

Iz Tablice 5.4 se vidi kako 60% odgojitelja ima višu stručnu spremu, a ostatak ima visoku stručnu spremu.

Tablica 5.4 Stručna sprema odgojitelja

Stručna sprema	Broj	Postotak %
Srednja stručna sprema	0	0
Viša stručna sprema	6	60
Visoka stručna sprema	4	40

Tablica 5.5 pokazuje kako se 3 ili 30% odgojitelja dodatno educiralo za NTC program, 10% za Rt terapiju, 10% za glazbene edukacije i dramske edukacije, dok se 50% njih nije dodatno educiralo.

Tablica 5.5 Dodatne edukacije odgojitelja

Dodatna edukacija	Broj	Postotak %
NTC	3	30
Rt terapija	1	10
Glazbene edukcije, dramske "Kako modelirati nepoželjno dječje ponašanje"	1	10
Nema dodatnih edukacija	5	50

5.1.2. Djeca

Odgojitelji koji su sudjelovali u istraživanju mogli su procijeniti djetetovo ponašanje ili emocionalno stanje dok je u vrtiću. Iz Tablice 5.6 vidljivo je kako su odgojitelji procijenili više dječaka od djevojčica, odnosno 60% dječaka i 40% djevojčica, za potrebe ovog istraživanja. Raspon dobi djece koja su procjenjivana bio je od 2,8 do 7,4 godina.

Tablica 5.6 Djeca prema spolnoj strukturi

Spol	Broj	Postotak %
Ž	24	40
M	36	60

Prosječan broj godina boravka djece u vrtiću koje su odgojiteljice procjenjivale je 25,98 mjeseci (SD=16,57), a pritom su 2 mjeseca najkraće vrijeme boravka, a najduže 66 mjeseca, što je razvidno iz Tablica 5.65.7.

Tablica 5.7 Mjeseci boravka djeteta u vrtiću

Broj djece	Min	Max	AS	SD
60	2	66	25,98	16,57

Veliki broj promatrane djece nema rješenje Centra za socijalnu skrb o kategoriziranosti prema teškoćama u razvoju, što pokazuje brojka od 55 djece ili 91,7%. Svega 2 djece ili njih 3,3% čeka kategorizaciju ili su u postupku kategorizacije, što je vidljivo iz Tablice 5.8. Djeca koja imaju kategorizaciju, njih 3 ili 5,0% najčešće su djeca s višestrukim oštećenjima, njih 3 ili 5,0%, zatim djeca s autizmom, od kojih je 1 ili 1,7% te djeca sa zdravstvenim teškoćama i neurološkim oštećenjima, od kojih je također 1 ili 1,7%, što se može vidjeti u Tablici 5.9.

Tablica 5.8 Broj djece s obzirom na rješenje Centra za socijalnu skrb o kategoriziranosti prema teškoćama u razvoju

Rješenje centra za socijalnu skrb o kategoriziranosti	Broj	Postotak %
Da	3	5,0
Ne, ali je u postupku	2	3,3
Ne	55	91,7
Ukupno	60	100

Tablica 5.9 Djeca prema kategoriziranosti teškoća u razvoju prema kojem ga rješenje svrstava

Vrsta oštećenja prema kategorizaciji Centra za socijalnu skrb	Broj	Postotak %
Djeca s autizmom	1	1,7
Djeca s višestrukim oštećenjima	3	5,0
Djeca sa zdravstvenim teškoćama i neurološkim oštećenjima	1	1,7
Ukupno	5	8,3

5.2. Mjerni instrumenti

Za procjenu djece odgojitelji su koristili mjerni instrument SKEP, odnosno Skala socijalne kompetencije i evaluacije ponašanja za predškolce (La Franier i Dumas, 1995) i upitnik (Upitnik o vremenu provedenom ispred monitora kada je s obitelji, Upitnik o kineziološkim načinima provođenja vremena djeteta kada je s obitelji) za roditelje u kojem su dani podaci o načinima provođenja vremena djece kada je sa svojom obitelji.

Za potrebe ovog istraživanja konstruiran je upitnik o načinu provođenja vremena djeteta kada je sa svojom obitelji koji se sastajao od Upitnika o vremenu provedenom ispred monitora kada je s obitelji i Upitnika o kineziološkim načinima provođenja vremena djeteta kada je s

obitelji. U prvom dijelu upitnika roditelji su trebali navesti šifru prema prvom slovu imena i prezimena djeteta, djetetova datuma rođenja i prva dva slova majčina imena. Zatim su postavljena pitanja u kojima je trebalo zaokružiti samo jedan odgovor od ponuđenih ili upisati brojke (minuta) na predloženu crtu.

5.2.1. Mjerni instrument – Upitnik o kineziološkim načinima provođenja vremena djeteta kada je s obitelji

U Upitniku o kineziološkim načinima provođenja vremena djeteta kada je s obitelji roditelji su mogli zaokružiti jedan od ponuđenih odgovora ili upisati naziv aktivnosti koje provode s djetetom na predloženu crtu. Upitnik se sastojao od sljedećih čestica:

- Kako uglavnom s Vašim djetetom provodite dane vikenda i blagdana (zaokružite samo jedan odgovor):
- Družite se s prijateljima, članovima obitelji na u zatvorenom prostoru.
- Družite se s prijateljima, članovima obitelji na otvorenom prostoru.
- Bavite se raznim sportovima u dvorani: gimnastika, košarka, nogomet, rukomet, borilački sportovi, tenis, badminton kuglanje _____
- Bavite se raznim sportovima na otvorenim prostorima: jahanje, orijentacijsko trčanje, planinarenje, biciklizam, zmajarenje, igre na otvorenom _____
- Koliko minuta Vaše dijete dnevno hoda?

  a) <5 b) 5-15 min c) 15-30 min d) 30-45 min e) >45 min
- Koliko minuta Vaše dijete dnevno pliva?

  a) <5 b) 5-15 min c) 15-30 min d) 30-45 min e) >45 min
- Koliko minuta Vaše dijete dnevno vozi bicikl?

  a) <5 b) 5-15 min c) 15-30 min d) 30-45 min e) >45 min

5.2.2. Mjerni instrument - Upitnik o vremenu provedenom ispred monitora kada je s obitelji

Upitnik o kineziološkim načinima provođenja vremena djeteta kada je s obitelji sastojao se od sljedećih pitanja u kojem su roditelji upisivali brojke (minute) na predloženu crtu:

- Koliko sati (minuta) dnevno Vaše dijete gleda Tv? _____
- Koliko sati (minuta) dnevno Vaše dijete čita? _____
- Koliko se sati (minuta) dnevno Vaše dijete igra na računalu? _____

5.2.3. Mjerni instrument - SKEP

Za mjerenje eksternaliziranih problema u ponašanju korišten je mjerni instrument pod nazivom *Social Competence and Behavior Evaluation Scale-Preschool edition* (La Freniere i Dumas, 1995), prevedena i nazvana Skala socijalne kompetencije i evaluacije ponašanja SKEP (Bubnić, 2002).

Skala socijalne kompetencije i evaluacije ponašanja standardizirani je mjerni instrument za dobivanje podataka o socijalnoj kompetenciji, emocionalnom izražavanju problema i problemima prilagodbe kod djece u dobi od 2,5 godine do 6,5 godina (La Freniere i Dumas, 1995). Isti autori govore kako se skala sastoji od 80 čestica Likertovog tipa vrednujući od 0 (nikada) do 5 (uvijek). U svrhu ovog istraživanja korišteno je svega 30 čestica. Cakić i Živčić – Bećirević (2009) navode kako je ovaj mjerni instrument namijenjen odgojiteljima koji procjenjuju djetetovo ponašanje u vrtiću.

Na mjernoj skali od 1 do 6 od kojih je: 1 - gotovo nikad se ne javlja, 2 - ponekad se javlja, 3 - ponekad se javlja, 4 - često se javlja, 5 - često se javlja, 6 - gotovo uvijek se javlja, procjenjuje se koliko se često javlja određeno ponašanje djeteta te njegove socijalne vještine s vršnjacima i odraslima. Čestice se dijele na tri dimenzije: socijalna kompetentnost, agresivnost i antisocijalnost te anksioznost i izbjegavanje.

Naglasak će se staviti na dimenziju agresivnosti i antisocijalnosti, s pripadajućim česticama:

- Lako ga se frustrira
- Ljuti se kada ga se prekida
- Razdražljivo je, lako ga se razbjesni
- Olako vrišti i viče
- Tjera drugu djecu da čine stvari koje ne žele
- Udara, grize ili gura drugu djecu
- Udara odgojitelja ili uništava stvari kad je ljuto na odgojitelja
- Suprotstavlja se prijedlozima odgojitelja
- Prkosno je kad ga se prekori
- Ulazi u konflikte s drugom djecom

Osim navedenih varijabli mjereni su i podaci o odgojiteljima (dob, spol, godine staža u struci, stručna sprema, dodatne edukacije) i opći podaci o djetetu (spol, dob, mjeseci boravka u vrtiću, skupinu koju pohađa, ima li rješenje Centra za socijalnu skrb o kategoriziranosti prema teškoćama u razvoju).

5.3. Prikupljanje podataka

Prikupljanje podataka odvijalo se između mjeseca listopada i prosinca 2020. godine u dva naselja Istarske županije, Višnjan i Tinjan. Nakon pisanih potvrda obiju ravnateljica te razgovora s pedagoginjama, odgojiteljima i roditeljima, podijeljeni su upitnici za odgojitelje i roditelje. Na oglasnu ploču oba vrtića postavljena je obavijest o provedbi istraživanja koja je sadržavala sve ključne informacije o samom procesu. Na početku istraživanja, roditeljima je podijeljena suglasnost za sudjelovanje u istraživanju kojom su, svojim potpisom, potvrdili svoj pristanak na sudjelovanje, no ujedno i sudjelovanje u kojem dijete može biti promatrano. Svi su sudionici prije ispunjavanja upitnika upoznati s ciljem istraživanja. Odgojitelji su mogli ispuniti upitnik koji sadrži niz pitanja o djetetovom ponašanju ili emocionalnom stanju u vrtiću, dok su roditelji ispunjavali pitanja na koji način djeca provode vrijeme dok su s obiteljima. U vrtićima je podijeljeno 84 upitnika, od kojih je ispunjeno 60. Sudionici su upitnike ubacivali u kutije koje su se nalazile u vrtićima te su se njihovi podaci uparivali šiframa.

5.4. Obrada podataka

Dobivene informacije obrađene su temeljnom deskriptivnom statistikom : frekvencijama, aritmetičkom sredinom i standardnom devijacijom. Koristila se i korelacijska analiza (Spearmanova korelacija) načina provođenja djetetova vremena dok je s obitelji i aktivnih rizičnih problema u ponašanju. U obradi podataka korištena je neparametrijska statistika radi malog uzorka i utvrđene nepravilne distribucije podataka prema Kolmogorv-Smirov test. Za obradu podataka ovog rada, korišten je Statistical Package for Social Science, odnosno IBM SPSS 20.0 program.

6. REZULTATI

Kako bi se utvrdila povezanost između nekih aktivnih rizičnih ponašanja djece u vrtiću i načina provođenja vremena djeteta s obitelji, dan je uvid u načine provođenja vremena djeteta dok je s roditeljima u broju sudionika i postocima. Izračunata je aritmetička sredina dnevno provedenog vremena djece sa svojim roditeljima dok gledaju TV (mobitel, iPad), čitaju, igraju se na računalu, hodaju, plivaju i voze bicikl. Naposljetku, prikazana je učestalost aktivnih rizičnih problema u ponašanju kod djece u vrtiću, agresivnosti i antisocijalnosti s pripadajućim česticama, i odnos čestica s obzirom na provedeno vrijeme s njihovim obiteljima.

C1: Utvrditi na koje načine dijete provodi vrijeme dok je s roditeljima.

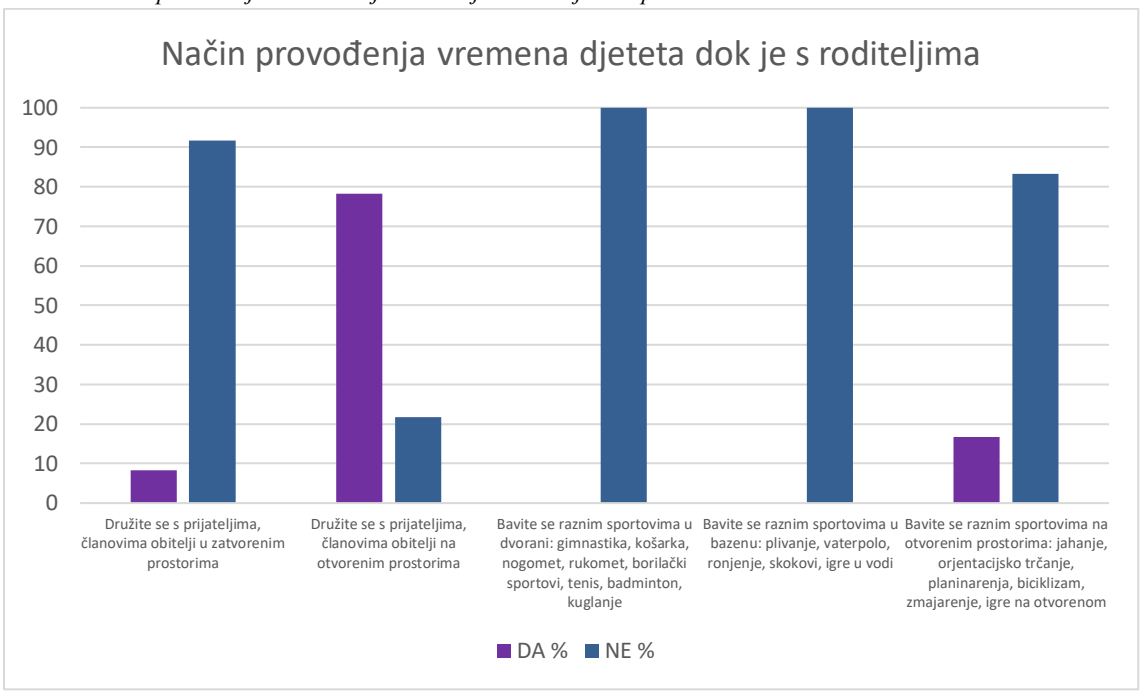
Prema Tablica 6.1 vidi se kako 8,3 % ispitanika vrijeme provodi družeći se s prijateljima ili s članovima obitelji u zatvorenom prostoru, dok 47 ispitanika ili 78,3% vrijeme provodi družeći se s prijateljima ili s članovima obitelji na otvorenim prostorima. Nijedan od ispitanika se ne bavi raznim spotovima u dvorani, poput gimnastike, košarke, nogometa, rukometa, borilačkih sportova, tenisa, badmintona i kuglanja niti sportovima u bazenu. Bavljenje raznim sportovima na otvorenim prostorima, kao što su jahanje, orijentacijsko trčanje, planinarenje, biciklizam, zmajarenje, igre na otvorenom, potvrdilo je 10 ili 16,7% ispitanika.

Tablica 6.1 Načini provođenja vremena djeteta dok je s roditeljima

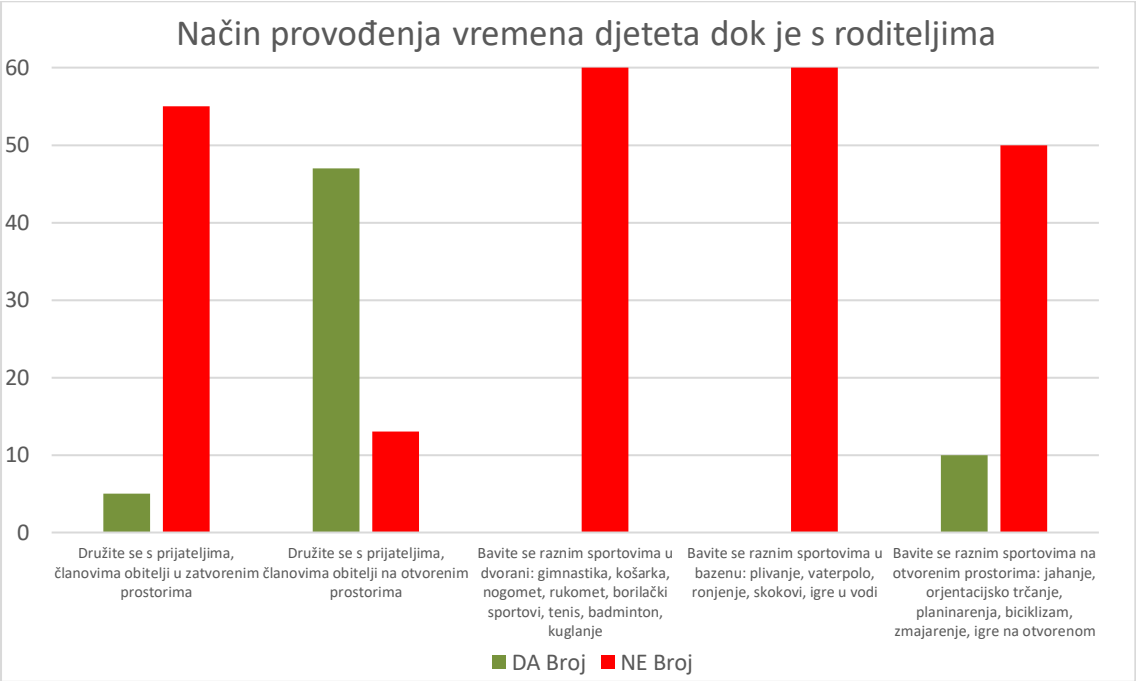
Način provođenja vremena djeteta dok je s roditeljima	**DA**		**NE**	
	Broj	%	Broj	%
Družite se s prijateljima, članovima obitelji u zatvorenim prostorima.	5	8,3	55	91,7
Družite se s prijateljima, članovima obitelji na otvorenim prostorima.	47	78,3	13	21,7
Bavite se raznim sportovima u dvorani: gimnastika, košarka, nogomet, rukomet, borilački sportovi, tenis, badminton, kuglanje.	-	-	60	100
Bavite se raznim sportovima u bazenu: plivanje, vaterpolo, ronjenje, skokovi, igre u vodi.	-	-	60	100

Bavite se raznim sportovima na otvorenim prostorima: jahanje, orijentacijsko trčanje, planinarenje, biciklizam, zmajarenje, igre na otvorenom.	10	16,7	50	83,3

Slika 6.1 Način provođenja vremena djeteta dok je s roditeljima u postocima

Slika 6.2 Način provođenja vremena djeteta dok je s roditeljima prema broju ispitanika

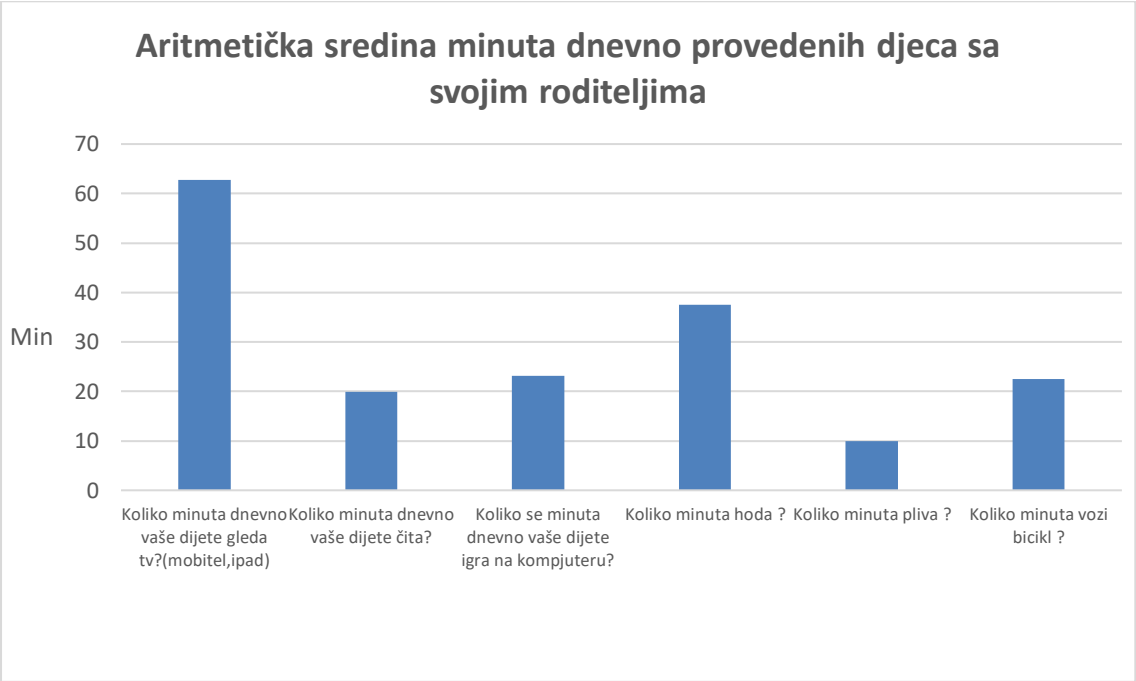
C2: Utvrditi koliko minuta dnevno dijete gleda TV (mobitel, iPad), čita, igra se na kompjuteru, hoda, pliva i vozi bicikl.

Iz Tablica 6.2 može se isčitati kako dijete u vremenu koje provodi sa svojom obitelji, najviše vremena provodi gledajući TV, što uključuje i gledanje u mobitel i iPad, dok najmanje vremena provodi čitajući. Također, dijete provodi najmanje vremena u aktivnosti plivanja, a najviše vremena provodi u aktivnosti hodanja.

Tablica 6.2 Minute dnevno provedene djece sa svojim roditeljima

Minute dnevno provedene djece sa svojim roditeljima	**AS (min)**
Koliko minuta dnevno vaše dijete gleda tv? (mobitel, iPad)	62,8
Koliko minuta dnevno vaše dijete čita?	19,87
Koliko se minuta dnevno vaše dijete igra na kompjuteru?	23,18
Koliko minuta hoda ?	30-45
Koliko minuta pliva ?	5-15
Koliko minuta vozi bicikl ?	15-30

Slika 6.3 Aritmetička sredina minuta dnevno provedenih djece sa svojim roditeljima

C3: Utvrditi učestalost, prema procjeni odgojiteljica, aktivnih, odnosno eksternaliziranih rizičnih problema u ponašanju, kada dijete boravi u vrtiću i utvrditi odnose tih ponašanja sa duljinom minuta dnevno u aktivnostima gledanja TV-a, čitanja, igranja na kompjuteru, hodanja, plivanja i vožnje bicikla

U nastavku rada prikazat će se rezultati učestalosti aktivnih rizičnih problema u ponašanju kod djece u vrtiću, agresivnosti i antisocijalnosti s pripadajućim česticama, i odnos čestica s obzirom na provedeno vrijeme s njihovim obiteljima.

Za svaku će se česticu izmjeriti učestalost pojavljivanja određenog ponašanja na mjernoj skali od kojih je 1-gotovo nikad, 2-ponekad do gotovo nikad, 3-ponekad, 4-često, 5-često do gotovo uvijek i 6-gotovo uvijek, i koliki je postotak istih.

Također, bivarijatnom korelacijom prikazat će se u kakvom su odnosu neka aktivna rizična ponašanja s obzirom na provedeno vrijeme djeteta s njegovim roditeljima.

Ukoliko je r = 0.05 (koeficijent korelacije) tada postoji povezanost između dviju varijabli.

Čestica 1. : Lako ga se frustrira

Tablica 6.3 pokazuje da su odgojitelji procjenili kako se 45% djece gotovo nikad lako ne frustrira, dok su za njih 2 ili 3,3% procjenili da se često do gotovo uvijek lako frustrira.

Tablica 6.3 Učestalost aktivnih rizičnih ponašanja kod čestice: Lako ga se frustrira

Mjerna skala	Učestalost	Postoci %
Gotovo nikad	27	45
Ponekad do gotovo nikad	16	26,7
Ponekad	7	11,7
Često	8	13,3
Često do gotovo uvijek	2	3,3
Gotovo uvijek	0	0

Prema uvidu u Tablica 6.4 vidljivo je da čestica agresivnog i antisocijalnog ponašanja, Lako ga se frustrira, nije povezana ni sa kojim oblikom načina provođenja vremena u obitelji.

Tablica 6.4 Bivarijantna korelacija između čestice lako ga se frustrira i duljina minuta provedena u aktivnostima

	Koliko minuta dnevno vaše dijete gleda TV? (mobitel, iPad)	Koliko minuta dnevno vaše dijete čita?	Koliko se minuta dnevno vaše dijete igra na kompjuteru?	Koliko minuta hoda?	Koliko minuta pliva?	Koliko minuta vozi bicikl?
Korelacijski koeficijent	0,018	0,135	-0,193	-0,112	0,028	-0,044
Značajnost koeficijenta	0,894	0,418	0,210	0,397	0,839	0,742

Čestica 2 : Ljuti se kada ga se prekida

Tablica 6.5 pokazuje da su odgojitelji procjenili kako se 15 ili 25% djece gotovo nikad ne ljuti kada ih se prekida, dok su za 1,7% djece procjenili da se gotovo uvijek ljuti ukoliko ga se prekida.

Tablica 6.5 Učestalost aktivnih rizičnih ponašanja kod čestice: Ljuti se kada ga se prekida

Mjerna skala	Učestalost	Postoci %
Gotovo nikad	15	25
Ponekad do gotovo nikad	23	38,3
Ponekad	10	16,7
Često	7	11,7
Često do gotovo uvijek	4	6,7
Gotovo uvijek	1	1,7

Prema uvidu u Tablica 6.6 vidljivo je da čestica agresivnog i antisocijalnog ponašanja, Ljuti se kada ga se prekida, nije povezana ni sa kojim oblikom načina provođenja vremena u obitelji.

Tablica 6.6 Bivarijantna korelacija između čestice ljuti se kada ga se prekida i duljina minuta provedena u aktivnostima

	Koliko minuta dnevno vaše dijete gleda TV? (mobitel, iPad)	Koliko minuta dnevno vaše dijete čita?	Koliko se minuta dnevno vaše dijete igra na kompjuteru?	Koliko minuta hoda?	Koliko minuta pliva?	Koliko minuta vozi bicikl?
Korelacijski koeficijent	-0,056	-0,181	-0,202	-0,162	-0,041	-0,177
Značajnost koeficijenta	0,673	0,276	0,190	0,222	0,763	0,180

Čestica 3: Razdražljivo je, lako ga se razbjesni

Tablica 6.7 pokazuje da su odgojitelji procjenili kako 56,7% djece gotovo nikad nije razdražljivo i lako se razbjesne, dok su za 1,7% djece procjenili da se često do gotovo uvijek razdražljivi i lako ih se razbjesni.

Tablica 6.7 Učestalost aktivnih rizičnih ponašanja kod čestice: Razdražljivo je, lako ga se razbjesni

Mjerna skala	Učestalost	Postoci %
Gotovo nikad	34	56,7
Ponekad do gotovo nikad	9	15
Ponekad	9	15
Često	4	6,7
Često do gotovo uvijek	3	5
Gotovo uvijek	1	1,7

Prema uvidu u Tablica 6.8 vidljivo je da čestica agresivnog i antisocijalnog ponašanja, Razdražljivo je, lako ga se razbjesni, nije povezana ni sa kojim oblikom načina provođenja vremena u obitelji.

Tablica 6.8 Bivarijantna korelacija između čestice Razdražljivo je, lako ga se razbjesni i duljina minuta provedena u aktivnostima

	Koliko minuta dnevno vaše dijete gleda TV? (mobitel, iPad)	Koliko minuta dnevno vaše dijete čita?	Koliko se minuta dnevno vaše dijete igra na kompjuteru?	Koliko minuta hoda?	Koliko minuta pliva?	Koliko minuta vozi bicikl?
Korelacijski koeficijent	0,058	0,031	-0,256	-0,049	0,143	-0,010
Značajnost koeficijenta	0,665	0,856	0,094	0,715	0,293	0,941

Čestica 4: Olako vrišti i viče

Tablica 6.9 pokazuje da su odgojitelji procjenili kako 41 ili 68,3% djece gotovo nikad olako ne vrišti i viče, dok su za njih 6,7% procjenili da često do gotovo uvijek olako vrište i viču.

Tablica 6.9 Učestalost aktivnih rizičnih ponašanja kod čestice: Olako vrišti i viče

Mjerna skala	Učestalost	Postoci %
Gotovo nikad	41	68,3
Ponekad do gotovo nikad	8	13,3
Ponekad	3	5
Često	4	6,7
Često do gotovo uvijek	4	6,7
Gotovo uvijek	0	0

Tablica 6.10 pokazuje da čestica agresivnog i antisocijalnog ponašanja, Olako vrišti i viče, nije povezana ni sa kojim oblikom načina provođenja vremena u obitelji.

Tablica 6.10 Bivarijantna korelacija između čestice Olako vrišti i viče i duljina minuta provedena u aktivnostima

	Koliko minuta dnevno vaše dijete gleda TV? (mobitel, iPad)	Koliko minuta dnevno vaše dijete čita?	Koliko se minuta dnevno vaše dijete igra na kompjuteru?	Koliko minuta hoda?	Koliko minuta pliva?	Koliko minuta vozi bicikl?
Korelacijski koeficijent	-0,158	-0,107	-0,281	-0,176	-0,135	-0,153
Značajnost koeficijenta	0,233	0,523	0,065	0,183	0,323	0,246

Čestica 5: Tjera drugu djecu da čine stvari koje ne želе

Tablica 6.11 pokazuje da su odgojitelji procjenili kako 55% djece gotovo nikad ne tjera drugu djecu da čine stvari koje ne želе, dok su za njih 2 ili 3,3% procjenili da često do gotovo uvijek tjeraju drugu djecu da čine stvari koje ne želе.

Tablica 6.11 Učestalost aktivnih rizičnih ponašanja kod čestice: Tjera drugu djecu da čine stvari koje ne želе

Mjerna skala	Učestalost	Postoci %
Gotovo nikad	33	55
Ponekad do gotovo nikad	14	23,3
Ponekad	6	10
Često	5	8,3
Često do gotovo uvijek	2	3,3
Gotovo uvijek	0	0

Prema uvidu u Tablica 6.12Tablica 6.11Tablica 6.8 vidljivo je da čestica agresivnog i antisocijalnog ponašanja, Razdražljivo je, lako ga se razbjesni, nije povezana ni sa kojim oblikom načina provođenja vremena u obitelji.

Tablica 6.12 Bivarijantna korelacija između čestice Tjera drugu djecu da čine stvari koje ne želе i duljina minuta provedena u aktivnostima

	Koliko minuta dnevno vaše dijete gleda TV? (mobitel, iPad)	Koliko minuta dnevno vaše dijete čita?	Koliko se minuta dnevno vaše dijete igra na kompjuteru?	Koliko minuta hoda?	Koliko minuta pliva?	Koliko minuta vozi bicikl?
Korelacijski koeficijent	-0,071	0,081	-0,030	-0,150	0,027	0,159
Značajnost koeficijenta	0,593	0,628	0,845	0,256	0,841	0,228

Čestica 6: Udara, grize ili gura drugu djecu

Tablica 6.13Tablica 6.11 pokazuje da su odgojitelji procjenili kako 36 ili 60% djece gotovo nikad ne udara, grize ili gura drugu djecu, dok su za njih 3,3% procjenili da često do gotovo uvijek udara, grize ili gura drugu djecu.

Tablica 6.13 Učestalost aktivnih rizičnih ponašanja kod čestice: Udara, grize ili gura drugu djecu

Mjerna skala	Učestalost	Postoci %
Gotovo nikad	36	60
Ponekad do gotovo nikad	13	21,7
Ponekad	5	8,3
Često	4	6,7
Često do gotovo uvijek	2	3,3
Gotovo uvijek	0	0

Tablica 6.14 pokazuje da čestica agresivnog i antisocijalnog ponašanja, Udara, grize ili gura drugu djecu, nije povezana ni sa kojim oblikom načina provođenja vremena u obitelji.

Tablica 6.14 Bivarijantna korelacija između čestice Udara, grize ili gura drugu djecu i duljina minuta provedena u aktivnostima

	Koliko minuta dnevno vaše dijete gleda TV? (mobitel, iPad)	Koliko minuta dnevno vaše dijete čita?	Koliko se minuta dnevno vaše dijete igra na kompjuteru?	Koliko minuta hoda?	Koliko minuta pliva?	Koliko minuta vozi bicikl?
Korelacijski koeficijent	-0,216	-0,041	-0,200	-0,214	-0,047	-0,007
Značajnost koeficijenta	0,101	0,808	0,192	0,103	0,728	0,957

Čestica 7: Udara odgojitelja ili uništava stvari kad je ljuto na odgojitelja

Tablica 6.15 pokazuje da su odgojitelji procjenili kako 51 ili 85% djece gotovo nikad ne udara odgojitelje ili uništava stvari kad je ljuto na odgojitelja, dok su za 1,7% djece procjenili da često udaraju odgojitelje ili uništavaju stvari kad je ljuto na odgojitelja.

Tablica 6.15 Učestalost aktivnih rizičnih ponašanja kod čestice: Udara odgojitelja ili uništava stvari kad je ljuto na odgojitelja

Mjerna skala	Učestalost	Postoci %
Gotovo nikad	51	85
Ponekad do gotovo nikad	7	11,7
Ponekad	1	1,7
Često	1	1,7
Često do gotovo uvijek	0	0
Gotovo uvijek	0	0

Tablica 6.16 pokazuje da čestica agresivnog i antisocijalnog ponašanja, udara odgojitelja ili uništava stvari kad je ljuto na odgojitelja, nije povezana ni sa kojim oblikom načina provođenja vremena u obitelji.

Tablica 6.16 Bivarijantna korelacija između čestice Udara odgojitelja ili uništava stvari kad je ljuto na odgojitelja i duljina minuta provedena u aktivnostima

	Koliko minuta dnevno vaše dijete gleda TV? (mobitel, iPad)	Koliko minuta dnevno vaše dijete čita?	Koliko se minuta dnevno vaše dijete igra na kompjuteru?	Koliko minuta hoda?	Koliko minuta pliva?	Koliko minuta vozi bicikl?
Korelacijski koeficijent	-0,045	0,015	-0,283	0,068	-0,088	-0,040
Značajnost koeficijenta	0,735	0,930	0,063	0,609	0,517	0,765

Čestica 8: Suprotstavlja se prijedlozima odgojitelja

Tablica 6.17 pokazuje da su odgojitelji procjenili kako se 40% djece gotovo nikad ne suprotstavlja prijedlozima, dok su za njih 3,3% procjenili da se često do gotovo uvijek suprotstavlja prijedlozima odgojitelja.

Tablica 6.17 Učestalost aktivnih rizičnih ponašanja kod čestice: Suprotstavlja se prijedlozima odgojitelja

Mjerna skala	Učestalost	Postoci %
Gotovo nikad	24	40
Ponekad do gotovo nikad	21	35
Ponekad	7	11,7
Često	6	10
Često do gotovo uvijek	2	3,3
Gotovo uvijek	0	0

Prema uvidu u Tablica 6.18 Bivarijantna korelacija između čestice suprotstavlja se prijedlozima odgojitelja i duljina minuta provedena u aktivnostimaTablica 6.18Tablica 6.11Tablica 6.8 vidljivo je da čestica agresivnog i antisocijalnog ponašanja, Suprostavlja se prijedlozima odgojitelja, nije povezana ni sa kojim oblikom načina provođenja vremena u obitelji.

Tablica 6.18 Bivarijantna korelacija između čestice suprotstavlja se prijedlozima odgojitelja i duljina minuta provedena u aktivnostima

	Koliko minuta dnevno vaše dijete gleda TV? (mobitel, iPad)	Koliko minuta dnevno vaše dijete čita?	Koliko se minuta dnevno vaše dijete igra na kompjuteru?	Koliko minuta hoda?	Koliko minuta pliva?	Koliko minuta vozi bicikl?
Korelacijski koeficijent	-0,048	0,132	-0,176	-0,104	-0,170	0,010
Značajnost koeficijenta	0,717	0,428	0,252	0,435	0,210	0,940

Čestica 9: Prkosno je kad ga se prekori

Tablica 6.19Tablica 6.11 pokazuje da su odgojitelji procjenili kako 35 ili 58,3% djece gotovo nikad nije prkosno kada ih se prekori, dok su za njih 3 ili 5% procjenili da su često do gotovo uvijek prkosni kada ih se prekori.

Tablica 6.19 Učestalost aktivnih rizičnih ponašanja kod čestice prkosno je kad ga se prekori

Mjerna skala	Učestalost	Postoci %
Gotovo nikad	35	58,3
Ponekad do gotovo nikad	16	26,7
Ponekad	2	3,3
Često	5	6,7
Često do gotovo uvijek	3	5
Gotovo uvijek	0	0

Prema uvidu u Tablica 6.18 Bivarijantna korelacija između čestice suprotstavlja se prijedlozima odgojitelja i duljina minuta provedena u aktivnostimaTablica 6.20 vidljivo je da čestica agresivnog i antisocijalnog ponašanja, Prkosno je kad ga se prekori, nije povezana ni sa kojim oblikom načina provođenja vremena u obitelji.

Tablica 6.20 Bivarijantna korelacija između čestice prkosno je kad ga se prekori i duljina minuta provedena u aktivnostima

	Koliko minuta dnevno vaše dijete gleda TV? (mobitel, iPad)	Koliko minuta dnevno vaše dijete čita?	Koliko se minuta dnevno vaše dijete igra na kompjuteru?	Koliko minuta hoda?	Koliko minuta pliva?	Koliko minuta vozi bicikl?
Korelacijski koeficijent	0,040	0,027	-0,135	-0,059	-0,022	-0,021
Značajnost koeficijenta	0,766	0,872	0,383	0,658	0,870	0,874

Čestica 10: Ulazi u konflikte s drugom djecom

Tablica 6.21 pokazuje da su odgojitelji procjenili kako 28,3% djece gotovo nikad ne ulazi u konflikte s drugom djecom, dok su za njih 7 ili 11,7% procjenili da često do gotovo uvijek ulaze u konflikte s drugom djecom.

Tablica 6.21 Učestalost aktivnih rizičnih ponašanja kod čestice: Ulazi u konflikte s drugom djecom

Mjerna skala	Učestalost	Postoci %
Gotovo nikad	17	28,3
Ponekad do gotovo nikad	19	31,7
Ponekad	11	18,3
Često	6	10
Često do gotovo uvijek	7	11,7
Gotovo uvijek	0	0

Prema uvidu u Tablica 6.22 vidljivo je da čestica agresivnog i antisocijalnog ponašanja, Ulazi u konflikte s drugom djecom, nije povezana ni sa kojim oblikom načina provođenja vremena u obitelji.

Tablica 6.22 Bivarijantna korelacija između čestice Ulazi u konflikte s drugom djecom i duljina minuta provedena u aktivnostima

	Koliko minuta dnevno vaše dijete gleda TV? (mobitel, iPad)	Koliko minuta dnevno vaše dijete čita?	Koliko se minuta dnevno vaše dijete igra na kompjuteru?	Koliko minuta hoda?	Koliko minuta pliva?	Koliko minuta vozi bicikl?
Korelacijski koeficijent	-0,143	0,132	-0,077	-0,206	0,006	0,067
Značajnost koeficijenta	0,281	0,430	0,621	0,117	0,963	0,615

Prema prethodno navedenim tablicama, može se zaključiti kako ne postoji povezanost između načina provođenja vremena u bilo kojem obliku aktivnosti s pojavom nekih aktivnih rizičnih problema ponašanja kod djece rane i predškolske dobi.

7. RASPRAVA

U daljnjem tijeku rada verificirat će se pojedine hipoteze, koje će se povezati s već navedenim istraživanjima. Napomenuti će se koja su ograničenja ovog istraživanja i preporuke za buduća istraživanja te će se dati implikacije za praksu.

7.1. Verifikacija hipoteza

7.1.1. Prva hipoteza

Hipoteza *predškolska djeca najviše vremena s roditeljima provode prilikom obiteljskih druženja te druženja s prijateljima i rodbinom na otvorenom prostoru te odlascima na utakmice, nastupe i ostale javne i društvene manifestacije* je prihvaćena. Prema rezultatima ovog istraživanja 47 odnosno 78,3% sudionika vrijeme provodi družeći se s prijateljima ili članovima obitelji na otvorenim prostorima. Nijedan ispitanik se ne bavi raznim spotovima u dvorani, poput gimnastike, košarke, nogometa, rukometa, borilačkih sportova, tenisa, badmintona i kuglanja niti sportovima u bazenu dok se raznim sportovima na otvorenim prostorima, kao što su jahanje, orijentacijsko trčanje, planinarenje, biciklizam, zmajarenje, igre na otvorenom, bavi 10 ili 16,7% ispitanika.

Ovi rezultati u skladu su s istraživanjima autora Berc i Kokorić (2012) u članku „Slobodno vrijeme obitelji kao čimbenik obiteljske kohezivnosti i zadovoljstva obiteljskim životom“ u kojem razmatraju načine na koji obitelji s djecom predškolske dobi kreiraju slobodno vrijeme koje provode zajedno. Rezultati tog istraživanja pokazuju kako obitelji s predškolskom djecom najviše provode zajedničko vrijeme prilikom obiteljskih druženja te druženja s prijateljima, rodbinom i odlascima na utakmice, nastupe i ostale javne i društvene manifestacije.

Rezultati ovog istraživanja i rezultati istraživanja do sada pronađene literature se poklapaju, međutim budućnost odnosno užurbani način življenja će dovesti do toga da će roditelji sve manje vremena provoditi sa svojom djecom. Sve rjeđe ih podučavati i učiti moralnim vrijednostima. Roditeljima postaje sve teže odvojiti vrijeme za provođenje slobodnog vremena s djetetom, u čemu im mogu pomoći odgojno-obrazovne ustanove kod savjetodavnog rada u kvalitetnom provođenju slobodnog vremena. Također, kao što navode Petrić i sur. (2019) roditelji su ti koji imaju najveći utjecaj na dijete i ukoliko se oni sami bave tjelesnom aktivnošću postaju uzor svojem djetetu.

7.1.2. Druga hipoteza

Druga hipoteza *predškolska djeca dnevno provode 2,5 sata ispred televizije ili računala, dok najmanje vremena, do 10 minuta, provode u aktivnostima plivanja* je djelomično prihvaćena. Prema rezultatima ovog istraživanja dijete prosječno dnevno provodi 62,8 minuta ispred televizora, a ispred računala 23,18 minuta, što je ukupno 85 minuta. U usporedbi s danom hipotezom ovaj je rezultat upola manji, dok se dio hipoteze veže uz vrijeme koje dijete provodi plivajući poklapa s rezultatima istraživanja koji iznose 5-15 minuta.

Ova se hipoteza temeljila na istraživanju MCNeilla i sur. (2019) koji u svojem istraživanju govore o povezanosti gledanja programa na televiziji i uporabi elektroničkih medija poput tableta, računala i slično sa psihosocijalnim razvojem te funkcioniranjem djece predškolske dobi. Njihovi rezultati su pokazali da su djeca u prosjeku 2,5 sata na dan ispred televizije ili računala.

Također, rezultati provedenog istraživanja autorica Trajkovski, Vlah i Mezak pokazuju kako djeca plivajući provode vrijeme oko 15 minuta dnevno što se poklapa s dijelom druge hipoteze vezanog uz plivanje, a ispred televizora i računala provode prosječno 80 minuta što se ne poklapa s drugom hipotezom, ali se poklapa s rezultatima ovog istraživanja.

Smatram da na vrijeme koje djeca provode plivajući ima veliki utjecaj mjesto življenja, roditeljske novčane mogućnosti i materijalno-organizacijski uvjeti u odgojno-obrazovnim ustanovama. Ukoliko bi se stvorili bolji uvjeti u vrtićima (mogućnost unutarnjeg bazena) kao što postoji mogućnost u privatnim vrtićima djeca bi više vremena provodila u aktivnosti plivanja.

7.1.3. Treća hipoteza

Hipoteza *česta je pojava eksternaliziranih rizičnih problema u ponašanju, odnosno postoji pozitivna povezanost između čestice Udara, grize ili gura drugu djecu s dnevnom količinom vremena provedenom u igri na računalu* nije prihvaćena.

Rezultati ovog istraživanja pokazuju da čestica agresivnog i antisocijalnog ponašanja, Udara, grize ili gura drugu djecu, nije povezana ni sa kojim oblikom načina provođenja vremena u obitelji pa tako ni sa provođenjem vremena djeteta u igri na računalu.

Treća se hipoteza temeljila na istraživanju autora Seguin i Klimek (2015) u kojem se govori kako prekomjerna upotreba elektroničkih medija (više od dva sata dnevno) utječe na agresivno i hiperaktivno ponašanje djece predškolske dobi.

Današnje videoigre daju neprimjerene sadržaje djeci. Većina videoigara ima određenu razinu nasilnog sadržaja i veliku razinu interakcije koja omogućuje igraču da osmisli svoj lik i da personalizira igru. Ukoliko se lik iz igara mora služiti nasilnim dijelima kako bi napredovao do cilja onda je vjerojatnije da će i igrač u stvarnom životu biti manje osjetljiv na nasilje, ali skloniji opravdanju i nasilnom ponašanju.

7.2. Ograničenja istraživanja i preporuke za buduća istraživanja

Uočenim metodološkim ograničenjima tijekom pisanja ovog diplomskog rada, za buduća istraživanja preporučuje se sljedeće:

- Rezultati ovog istraživanju dobiveni su na malom broju ispitanika te je za buduća istraživanja potrebno uzeti u obzir više županija zbog mogućnosti usporedbe rezultata šireg područja. Ukoliko bi istraživanje bilo provedeno u gradu Zagrebu rezultati za varijablu „Koliko minuta Vaše dijete dnevno pliva?“ bi bili drugačiji zbog toga što ondje postoji veliki broj bazena u zatvorenim prostorima koji su na raspolaganju djeci i roditeljima kroz cijelu godinu.
- Ukoliko bi upitnik za odgojitelje ispunile obje odgojiteljice odgojno-obrazovnih skupina dobila bi se pouzdanija procjena djetetovih aktivnih rizičnih problema u ponašanju.
- Drugačiji koncept pojedinih čestica u samom upitniku za roditelje, odnosno jasnije iznošenje pitanja. Na primjer, . umjesto pitanja „Koliko sati (minuta) dnevno Vaše dijete čita?“, može se postaviti pitanje „Koliko sati (minuta) Vaše dijete lista slikovnicu?“.
- Roditelji znaju koji su odgovori društveno prihvatljivi, a samim time postoji mogućnost da svjesno daju te odgovore.

7.3. Implikacije za praksu

Iz rezultata dobivenih na temelju ovog istraživanja mogu se predložiti sljedeće implikacije za praksu:

- Stručni tim bi trebao organizirati stručna usavršavanja kako bi se osnažilo odgojitelje u području učinkovitosti u radu s djecom s rizičnim problemima u ponašanju, odnosno rješavanje sukoba s djecom i među njima na društveno prihvatljiv način.
- Pružanje mogućnosti roditeljima pohađanja različitih radionica kako bi stekli određena znanja i vještine za koja smatraju da im nedostaju. Edukacije za one roditelje s djecom koja imaju ili postoji mogućnost da bi mogli razviti emocionalne ili aktivne rizične probleme u ponašanju.

8. ZAKLJUČAK

Glavni cilj ovog istraživanja bio je analizirati odnose između nekih aktivnih rizičnih problema ponašanja djece rane i predškolske dobi u vrtiću i načine provođenja vremena djece kada su sa svojim obiteljima.

Prema dobivenim rezultatima može se zaključiti kako se tek mali broj ispitanika bavi kineziološkim aktivnostima, što ukazuje na to da roditelje treba više informirati o važnosti bavljenja tjelesnom aktivnošću. Ako se roditelji bave tjelesnom aktivnošću, ujedno će i djeca biti tjelesno aktivnija. Bitno da dijete ulazi u sportske aktivnosti prema svojim interesima, no i da roditelji poznaju razvojne faze svojeg djeteta kako bi ga razumjeli i ispravno postupili prema njegovim potrebama.

Nadalje, rezultati pokazuju kako dijete u vremenu koje provodi sa svojom obitelji, najviše vremena gleda TV, što uključuje i gledanje u mobitel i iPad, dok najmanje vremena provodi čitajući. Također, dijete provodi najmanje vremena u aktivnosti plivanja, a najviše vremena provodi u aktivnosti hodanja.

Korelacije pokazuju kako ne postoji povezanost između načina provođenja vremena u bilo kojem obliku aktivnosti s pojavom nekih aktivnih rizičnih problema ponašanja kod djece rane i predškolske dobi. No, za čestice „Olako vrišti i viče“, „Razdražljivo je, lako ga se razbjesni“ i „Udara odgojitelja ili uništava stvari kada je ljuto na odgojitelja“ uočava se tendencija povezanosti s duljinom vremena provedenom na računalu, ali treba provjeriti većim uzorkom ispitanika.

Ovi rezultati mogu biti poticaj za buduća istraživanja jer ukoliko bi istraživanje bilo provedeno na većem uzorku ispitanika, postoji mogućnost veće značajnosti dobivenih rezultata.

Zaključno, odrasli imaju veliku ulogu u razvoju aktivnih rizičnih ponašanja kod djece rane i predškolske dobi. Uz roditelje, odgojitelji, imaju veliku ulogu za optimalan razvoj djeteta. Oni zajedno formiraju okruženje za aktivno učenje djece te su usmjereni prema pozitivnom razvoju djece. Također, mediji su korisni u djetetovu razvoj, no važno je učiti dijete pripisivanju značenja stvarima koje vidi u medijima. Prepoznavanju adekvatnih sadržaja i odbacivanju loših, zaslužni su odrasli koji će djecu naučiti kritički koristiti medije. Naposljetku, potrebno je da se dijete u predškolskoj dobi kreće veći dio dana, jer je to njegova osnovna potreba neophodna za rast i razvoj.

9. LITERATURA

1. Anđelić, S., Čekerevac, Z. i Dragović, N. (2014). *Utjecaj informacijskih tehnologija na razvoj predškolske djece. Croatian Journal of Education.)*.Pribavljeno 05.01.2021., s https://hrcak.srce.hr/120167.
2. Badrić, M., Prskalo, I., Kvesić, M. (2011). Važnost kineziološke aktivnosti u formiranju slobodnog vremena djece. U V. Findak (ur.), *Dijagnostika u područjima edukacije, sporta, sportske rekreacije i kineziterapije* (str. 400-406). Poreč: Hrvatski kineziološki savez, 400-406. Pribavljeno 5.1.2021. shttp://hrks.hr/skole/20_ljetna_skola/400-405-Badric.pdf
3. Batarelo Kokić, I. (2015). *Nove razine interaktivnosti dječjih slikovnica. Školski vjesnik.,*. Pribavljeno 5.1.2021. s https://hrcak.srce.hr/151350
4. Bašić, J. (2009). *Teorija prevencije: prevencije poremećaja u ponašanju i rizičnih ponašanja djece i mladih*. Zagreb: Školska knjiga.
5. Bašić, J., Koller-Trbović, N. i Žižak A. (2005). *Integralna metoda u radu s predškolskom djecom i njihovim roditeljima*. Zagreb: Alinea
6. Berc, G. i Kokorić, S. (2012). *Slobodno vrijeme obitelji kao čimbenik obiteljske kohezivnosti i zadovoljstva obiteljskim životom. Kriminologija & socijalna integracija*.Pribavljeno 17.12.2020. s https://hrcak.srce.hr/98953.
7. Blažević, I., Božić, D. i Dragičević, J. (2012). Relacije između antropoloških obilježja i aktivnosti predškolskog djeteta u slobodno vrijeme. U Findak, V.(ur.), *Intenzifikacija procesa vježbanja u područjima edukacije, sporta, sportske rekreacije i kineziterapije (str.122-127)*. Zagreb: Hrvatski kineziološki savez
8. Bouillet, D. (2010). *Izazovi integriranog odgoja i obrazovanja*. Zagreb: Školska knjiga.
9. Bouillet, D., Uzelac, S. (2007). *Osnove socijalne pedagogije*. Zagreb: Školska knjiga
10. Brajša-Žganec, A. (2003). Dijete i obitelj: emocionalni i socijalni razvoj. Zagreb: Naklada Slap
11. Bubnić, D. (2002). *Socijalne interakcije među djecom u dobno mješovitim i dobno čistim skupinama. Diplomski rad. Rijeka*: Filozofski fakultet, Sveučilište u Rijeci.
12. Bungić, M. i Barić, R. (2009). *Tjelesno vježbanje i neki aspekti psihološkog zdravlja*. *Hrvatski športskomedicinski vjesnik*. Pribavljeno 5.1.2021. s https://hrcak.srce.hr/4783

13. Buljan Flander, G., Karlović, A. (2004). *Odgajam li dobro svoje dijete?*. Zagreb: Marko M. usluge d.o.o
14. Cakić, L. i Živčić-Bećirević, I. (2009). *Prihvaćenost dječaka i djevojčica u skupini vršnjaka predškolske dobi. Napredak.* Pribavljeno 5.12.2020. s https://hrcak.srce.hr/82796
15. Đuranović, M. i Opić, V. (2013). *Mogućnosti prevencije rizičnih ponašanja djece predškolske dobi. Magistra Iadertina*. Pribavljeno 5.10.2020. s https://hrcak.srce.hr/122644
16. Ennulat, G. (2010*). Strahovi u dječjem vrtiću*. Split: Harfa.
17. Ferić Šlehan, M., Mihić, J. i Ricijaš, N. (2008). *Rizična ponašanja mladih i njihova percepcija očekivanih posljedica za rizična ponašanja od strane roditelja. Kriminologija & socijalna integracija.*. Pribavljeno 23.12.2020. s https://hrcak.srce.hr/99123
18. Hinkley, T., Timperio, A., Salmon, J., & Hesketh, K. (2017). *Does Preschool Physical Activity and Electronic Media Use Predict Later Social and Emotional Skills at 6 to 8 Years? A Cohort Study. Journal of Physical Activity and Health*.. Pribavljeno 23.11.2020. s https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/28169562/
19. Hrvatski jezični portal (2006). Pribavljeno 23.12.2020. s http://hjp.znanje.hr/
20. Hosokawa R., Katsura T., (2018). *Association between mobile technology use and child adjustment in early elementary school age.* Priibavljeno 5.10.2020. s https://journals.plos.org/plosone/article?id=10.1371/journal.pone.0199959#sec010.
21. Ivančić, I., Sabo J. (2012). *Izvannastavne aktivnosti i njihov utjecaj na učenikovo slobodno vrijeme. Ekvilibrij*. Pribavljeno 23.12.2020. s http://www.pedagogija.hr/ekvilibrij/izvannastavne-aktivnosti-i-njihov-utjecaj-na-ucenikovo-slobodno-vrijeme.html
22. Ilišin, V., Marinović Bobinac A., Radin F. (2001). *Uloga medija u svakodnevnom životu djece. Socijalna ekologija. Pribavljeno 6.10.2020.* s https://hrcak.srce.hr/139465
23. Jurčić, D. (2017). *Teorijske postavke o medijima – definicije, funkcije i utjecaj*. *Mostariensia.*. Pribavljeno 5.1.2021. s https://hrcak.srce.hr/19020
24. Koller-Trbović, N. (2004.) Poremećaji u ponašanju djece i mladih. U: Bašić, J., Koller-Trbović, N. i Uzelac, S. (ur.); *Poremećaji u ponašanju i rizična ponašanja: pristupi i pojmovna određenja* (str.83-97). Zagreb: Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.

25. Klarin, M., Miletić, M. i Šimić Šašić, S. (2018*). Problemi ponašanja kod djece i mladih - doprinos sociodemografskih obilježja, zadovoljstva obitelji i socijalne podrške. Magistra Iadertina.*. Pribavljeno 23.12.2020. s https://hrcak.srce.hr/217837
26. Kudek Mirošević, J. i Opić, S. (2010). *Ponašanja karakteristična za ADHD. Odgojne znanosti*. Pribavljeno 5.1.2021. s https://hrcak.srce.hr/59615
27. LaFreniere P., Dumas, J. E. (1995). *A transactional analysis od early childhood anxiety and social withdrawal. Development and Psychopathology*. . Pribavljeno 5.12.2020. s https://doi.org/10.1017/S0954579400000857.
28. Laniado, N., Pietra, G. (2008). *Dječje laži*. Rijeka: Studio TiM
29. Laniado, N., Pietra, G. (2005). *Naše dijete, videoigre, Internet i televizija: Što učiniti ako ga hipnotiziraju?*. Rijeka: Studio TiM.
30. Lebedina-Manzoni, M. (2007). *Psihološke osnove poremećaja u ponašanju*. Zagreb: Naklada Slap
31. Ljubetić, M. (2001). *Važno je znati kako živjeti – rano otkrivanje poremećaja u ponašanju predškolske djece*. Zagreb: Alinea
32. Ljubetić, M. (2006). *Obitelj u povijesnom i suvremenom kontekstu*. Pribavljeno 5.11.2020. s http://www.ffst.unist.hr/images/50013806/Ljubetic_022006.pdf
33. Maglica, T., Jerković, D. (2014). *Procjena rizičnih i zaštitinih čimbenika za internalizirane problema u školskom okruženju. Školski vjesnik.* Pribavljeno 23.12.2020. s https://hrcak.srce.hr/136090
34. Maleš, D. (2012). *Obitelj i obiteljski odgoj u suvremenim uvjetima. Dijete, vrtić, obitelj*. Pribavljeno 5.11.2020. s https://hrcak.srce.hr/124015
35. Marincel, D. (2013). *Uspostavljane discipline*. Pribavljeno 6.10.2020. s http://www.istrazime.com/djecja-psihologija/uspostavljanje-discipline
36. McNeill, J., Howard, S. J., Vella, S. A., Cliff, D. P. (2019). *Longitudinal Associations of Electronic ApplicationUse and Media Program Viewing with Cognitive and Psychosocial Development in Preschoolers. Academic Pediatrics*. Pribavljeno 23.11.2020. s https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/30853576
37. Mihić, J., Bašić, J. (2008). *Preventivne strategije – eksternalizirani poremećaji u ponašanju i rizična ponašanja djece i mladih: Ljetopis socijalnog rada*. Pribavljeno 23.11.2020. s https://hrcak.srce.hr/31381
38. Munzer, G. T., Miller, A. L., Peterson, K. E., Horodynski, M. A., Contreras, D., Sturza, J., Lumeng J. C., Radesky J. (2018). *Media Exposure in Low-Income Preschool-Aged Children Is Associated with Multiple Measures of Self-Regulatory*

Behavior. Journal of Developmental & Behavioral Pediatrics. Pribavljeno 23.11.2020. s https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/29538186.

39. Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje (2014). Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta. Republika Hrvatska. Pribavljeno 16.11.2020. s https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2015_01_5_95.html
40. Séguin, D., Klimek, V. (2016). *Just five more minutes please: Electronic media use, sleep and behaviour in young children. Early Child Development and Care.* Pribavljeno 23.11. 2020. s https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/03004430.2015.1071528?journalCode=gecd20
41. Nikčević-Milković, A., Rupčić, A. (2014). *Procjena rizičnih i zaštitinih čimbenika u svrhu planiranja prevencije problema u ponašanju djece i mladih. Ljetopis socijalnog rada*. Pribavljeno 16.11.2020. s https://doi.org/10.3935/ljsr.v21i1.9
42. Novak, M., Bašić, J. (2008). *Internalizirani problemi kod djece i adolescenata: obilježja i mogućnosti prevencije. Ljetopis socijalnog rada*. Pribavljeno 23.12.2020. s https://hrcak.srce.hr/31382
43. Nubiola, J., Martin, M. (2015). *Obrazovna zadaća obitelji. OPUS DEI*. Pribavljeno 16.11.2020. s http://hr.opusdei.org/hr-hr/article/odmor-i-slobodno-vrijeme-1/
44. Opić, S., Jurčević-Lozančić, A. (2008). *Kompetencije učitelja za provedbu pedagoške prevencije poremećaja u ponašanju. Odgojne znanosti*. Pribavljeno 16.11.2020. s https://hrcak.srce.hr/28684
45. Petani, R. i Kristić, K. (2012). *Komparativni pristup programima osposobljavanja obitelji i potpori roditeljima. Pedagogijska istraživanja*. Pribavljeno 23.11.2020. s https://hrcak.srce.hr/113628
46. Petrić, V., Holik, I., Blažević, I. i Vincetić, N. (2019). *Povezanost edukacije roditelja i djece predškolske dobi o važnosti kretanja i razine tjelesne aktivnosti. Medica Jadertina*. Pribavljeno 15.12.2020. s https://hrcak.srce.hr/225776
47. Pihač, M. (2011). *Igra i kretanje djece na otvorenom – mogućnosti i rizici. Dijete, vrtić, obitelj*. Pribavljeno 5.1.2021. s https://hrcak.srce.hr/124363
48. *Programsko usmjerenje odgoja i obrazovanja predškolske djece* (1991). Glasnik *Ministarstva prosvjete i kulture. Zagreb*. Pribavljeno 23.11.2020. s https://mzo.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Dokumenti-ZakonskiPodzakonski-Akti/Predskolski/Programsko%20usmjerenje%20odgoja%20i%20obrazovanja%20pred%C5%A1kolske%20djece%20-

%20Glasnik%20Ministarstva%20kulture%20i%20prosvjete%20RH%207-8-1991.pdf. Preuzeto dana: 23.11.2020.

49. Sedlar, A. i Boneta, Ž. (2012). Obiteljsko slobodno vrijeme. *Dijete, vrtić, obitelj, 18* (70), 14-15. Preuzeto s https://hrcak.srce.hr/123765. Preuzeto dana: 05.01.2021.
50. Raboteg-Šarić, Z., Pećnik, N. i Josipović, V. *Jednoroditeljske obitelji: osobni doživljaj i stavovi okoline. Ljetopis socijalnog rada,* Pribavljeno 15.11.2020. s https://hrcak.srce.hr/3423
51. Slunjski, E. (2008). *Dječji vrtić zajednica koja uči*. Zagreb: Spektar Media
52. Skočić Mihić, S., Vlah, N. i Bošnjak, A. (2018). *Parental Perception of Parent-Teacher Partnerships in Croatian Preschool Institutions. Croatian Journal of Education*. Pribavljeno 23.11.2020. s https://doi.org/10.15516/cje.v20i0.3086
53. Štefančić, S. (2000). Multimedijalna slikovnica. U Javor R.(ur), *Kakva je to knjiga slikovnica* (str. 83-95). Zagreb: Knjižnice grada Zagreba.
54. Tatalović Vorkapić, S., Knapić, I. (2015). Čega smo se bojali kada smo bili djeca? - Važnost ranih iskustava budućih odgajatelja za njihov rad s djecom. *Metodički obzori, 10(1),* 62-76.
55. Trajkovski B., Vlah N., Mezak J. Interni materijal u postupku recenzije
56. Tomac, Z., Vidranski, T. i Ciglar, J. (2015). *Tjelesna aktivnost djece tijekom redovnog boravka u predškolskoj ustanovi. Medica Jadertina*. Pribavljeno 5.1.2021. s https://hrcak.srce.hr/152224
57. Vlah, N. i Tatalović Vorkapić, S. (2011). *Suradnja s roditeljima u predškolskoj ustanovi: analiza pojedinih aspekata*. *Napredak.* Pribavljeno 5.1.2021. s https://hrcak.srce.hr/82752
58. Vlah, N., Štifter S., Bijedić, M. (2014). *Some aspects of the phenomenology of risk behavior at preschool age. Defektologija*. Pribavljeno 16.11.2020. s https://www.researchgate.net/publication/301478507_SOME_ASPECTS_OF_THE_PHENOMENOLOGY_OF_RISK_BEHAVIOR_AT_PRESCHOOL_AGE.
59. Vlah, N., Jančec, L., Sabolić M. (2019). *Kindergarten teachers as models and facilitators of socialisation in the kindergarten. Metodički obzori*. Pribavljeno 15.10.2020. s https://doi.org/10.32728/mo.13.1.2018.02
60. Vlah, N., Mirosavljević, A. i Katić, V. (2018). *Nošenje odgajatelja predškolskih ustanova s rizičnim ponašanjima djece. Ljetopis socijalnog rada.*Pribavljeno 16.11.2020. s https://doi.org/10.3935/ljsr.v25i3.198

61. Vulić-Prtolić, A. (2002). *Strahovi u djetinjstvu i adolescenciji. Suvremena psihologija*. Pribavljeno 23.12.2020. s https://hrcak.srce.hr/3223
62. Zrilić S., Šimurina T. (2017). *Razlike u prevalenciji poremećaja u ponašanju s obzirom na dob i spol učenika nekoliko zadarskih osnovnih škola. Školski vjesnik*. Pribavljeno 13.11.2020. s https://hrcak.srce.hr/186826

POPIS TABLICA

Tablica 5.1 Dob odgojitelja.....24
Tablica 5.2 Spol odgojitelja 24
Tablica 5.3 Godine radnog staža u struci.....24
Tablica 5.4 Stručna sprema odgojitelja 24
Tablica 5.5 Dodatne edukacije odgojitelja 25
Tablica 5.6 Djeca prema spolnoj strukturi.....25
Tablica 5.7 Mjeseci boravka djeteta u vrtiću 25
Tablica 5.8 Broj djece s obzirom na rješenje Centra za socijalnu skrb o kategoriziranosti prema teškoćama u razvoju.....26
Tablica 5.9 Djeca prema kategoriziranosti teškoća u razvoju prema kojem ga rješenje svrstava 26
Tablica 6.1 Načini provođenja vremena djeteta dok je s roditeljima 30
Tablica 6.2 Minute dnevno provedene djece sa svojim roditeljima.....32
Tablica 6.3 Učestalost aktivnih rizičnih ponašanja kod čestice: Lako ga se frustrira.....34
Tablica 6.4 Bivarijantna korelacija između čestice lako ga se frustrira i duljina minuta provedena u aktivnostima 34
Tablica 6.5 Učestalost aktivnih rizičnih ponašanja kod čestice: Ljuti se kada ga se prekida...35
Tablica 6.6 Bivarijantna korelacija između čestice ljuti se kada ga se prekida i duljina minuta provedena u aktivnostima 35
Tablica 6.7 Učestalost aktivnih rizičnih ponašanja kod čestice: Razdražljivo je, lako ga se razbjesni.....36
Tablica 6.8 Bivarijantna korelacija između čestice Razdražljivo je, lako ga se razbjesni i duljina minuta provedena u aktivnostima.....36
Tablica 6.9 Učestalost aktivnih rizičnih ponašanja kod čestice: Olako vrišti i viče 37
Tablica 6.10 Bivarijantna korelacija između čestice Olako vrišti i viče i duljina minuta provedena u aktivnostima 37
Tablica 6.11 Učestalost aktivnih rizičnih ponašanja kod čestice: Tjera drugu djecu da čine stvari koje ne žele 38
Tablica 6.12 Bivarijantna korelacija između čestice Tjera drugu djecu da čine stvari koje ne žele i duljina minuta provedena u aktivnostima.....38

Tablica 6.13 Učestalost aktivnih rizičnih ponašanja kod čestice: Udara, grize ili gura drugu djecu.....39
Tablica 6.14 Bivarijantna korelacija između čestice Udara, grize ili gura drugu djecu i duljina minuta provedena u aktivnostima 39
Tablica 6.15 Učestalost aktivnih rizičnih ponašanja kod čestice: Udara odgojitelja ili uništava stvari kad je ljuto na odgojitelja 40
Tablica 6.16 Bivarijantna korelacija između čestice Udara odgojitelja ili uništava stvari kad je ljuto na odgojitelja i duljina minuta provedena u aktivnostima.....40
Tablica 6.17 Učestalost aktivnih rizičnih ponašanja kod čestice: Suprotstavlja se prijedlozima odgojitelja 41
Tablica 6.18 Bivarijantna korelacija između čestice suprotstavlja se prijedlozima odgojitelja i duljina minuta provedena u aktivnostima.....41
Tablica 6.19 Učestalost aktivnih rizičnih ponašanja kod čestice prkosno je kad ga se prekori42
Tablica 6.20 Bivarijantna korelacija između čestice prkosno je kad ga se prekori i duljina minuta provedena u aktivnostima 42
Tablica 6.21 Učestalost aktivnih rizičnih ponašanja kod čestice: Ulazi u konflikte s drugom djecom.....43
Tablica 6.22 Bivarijantna korelacija između čestice Ulazi u konflikte s drugom djecom i duljina minuta provedena u aktivnostima.....43

POPIS SLIKA

Slika 6.1 Način provođenja vremena djeteta dok je s roditeljima u postocima 31
Slika 6.2 Način provođenja vremena djeteta dok je s roditeljima prema broju ispitanika 32
Slika 6.3 Aritmetička sredina minuta dnevno provedenih djece sa svojim roditeljima 33